

Altun Yaruk Sudur: VIII. Tegziñ, Yüce Sarasvatī (XV. Bölök, II. Kısım)

Altun Yaruq Sudur: Book VIII, Great Sarasvatī (Chapter XV, Part Two)

Erdem UÇAR *

Öz

Altun Yaruk Sudur, Mahāyāna budizmine ait bir sūtradır. Eser, Buddha'nın vaazlarını ve hikâyeleri ile Budist felsefenin esaslarını ihtiva eder. *Altun Yaruk Sudur*, Çineden Eski Uygurcaya Şiñko Şeli Tutuñ tarafından tercüme edilmiştir. *Altun Yaruk Sudur*'un pek çok nüshası mevcuttur. Bunlar içinde en büyük yazma St. Petersburg nüshasıdır. Berlin Bilimler Akademisi, Turfan koleksiyonunda eserin yetmişten fazla yazması bulunur. Makalede, Yüce Sarasvatī başlığını taşıyan bölüm Türkiye Türkçesine aktarılıp açıklamalarla incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Altun Yaruk Sudur, XV. Bölüm, II. Kısım, Eski Uygurca.

Abstract

Altun Yaruq Sudur (Suvarñaprabhāsottama) is a sūtra which belongs to Mahāyāna Buddhism. This text includes the essence and philosophy of Buddhism, as well as legends and sermons of Buddha. *Altun Yaruq Sudur* was translated from Chinese to Uighur by Şiñko Şali Tutuñ. *Altun Yaruq Sudur* has a lot of manuscripts. Within these the biggest copy is St. Petersburg manuscript. There are more than seventy *Altun Yaruq Sudur* manuscripts in Berlin-Brandenburg Academy of Sciences Turfan collection. In this article, titled Great Sarasvatī is transliterated into Turkish, explained and analysed.

Key words: Altun Yaruq Sudur, Chapter XV, Part Two, Old Uighur.

Giriş

Eski Uygurcadaki Budist metinlerin önemli bir kısmı Çineden çevrilmiştir, ancak Eski Uygurcada neden Çinedeki bazı metinlerin bilhassa tercüme edildiğini tam olarak bilemiyoruz. Belki de Dunhuang bölgesinde popüler olan Budist metinler tercih edilmiş olabilir. Bu popüler metinlerden biri olan *Altun Yaruk Sudur*

* İzmir/Türkiye, elmek: merdemu@gmail.com

(*Suvarṇaprabhāsottama*), Budizmin antalojisi gibidir (Zieme 2015: 873b-875a). Budist Uygur edebiyatının esaslarının ve inceliklerinin anlaşılmasında önemli bir yere sahip olan eser, içerdiği Eski Uygurca leksikolojik malzeme bakımından da dikkate değer bir metindir. AY'nin muhtelif bölümlerinin birçok neşri gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda eserin bütün yazmalarını hesaba katıp eseri Çince aslı ile mukayese eden neşirlerin gerçekleştirilmiş olması Uyguristik bakımından oldukça faydalı olmuştur.

Bu çalışmadaki amacımız, AY'nin XV. bölümünün, ikinci kısmının yazıçevrimini modern Uyguristik bilgilerinin ışığında sunup, şimdiye kadar yapılmayan Türkiye Türkçesine aktarımını ve metin hakkındaki açıklamaları dikkatlere sunup 'mukayeseli' AY neşir faaliyetlerine 'küçük' bir katkı sağlamaktır.

Metnin neşrinde kullanılan yöntem daha önce AY hakkındaki neşirlerimizden biraz farklıdır. Bu neşrimizde, AY'nin aslı olan Çince metin ve Çince metnin Almanca tercümesi, Eski Uygurca metnin aktarımının hemen sonrasına yerleştirilmiştir. Çince metinden farklı olan, tercümede genişletilen veya tercüme yapılan ilâveler, Eski Uygurca metin üzerinde koyu siyah renkle işaretlenmiştir.

XV. bölümün başı St. Petersburg yazmasında kayıptır. Kayıp yerin Çince aslındaki miktarına bakıldığında yaklaşık bir yaprağın (= 2 sayfanın) St. Petersburg yazmasında kayıp olduğu tahmin edilebilir. Bölümün başlangıcını ihtiva eden kayıp kısım, Berlin yazmalarındaki parçalardan birinde çok az da olsa muhafaza edilmiştir. Bu nedenle, kayıp olan kısma ait U 752 (T I a) numaralı parçanın arka yüzü neşrimize dâhil edilmiştir. Berlin yazmalarındaki diğer parçaların yazıçevrimi yapılmamış, bunlar sadece temel metnin neşrinde mukayese amacıyla dikkate alınmıştır. Temel metin olarak kabul ettiğimiz St. Petersburg yazmasından farklı olan Berlin yazmalarındaki yerler dipnotta belirtilmiştir. Neşir yöntemimiz hakkında bilgi için bk. Uçar 2013a: 26-28.

1. Altun Yaruk'un Nüshaları

Eski Uygurca AY tercümesinin pek çok nüshası vardır. Bu durum, eserin Uygurlar arasında oldukça sevilip faydalandığını göstermektedir. AY'nin tam hâline en yakın nüshası St. Petersburg yazmasıdır. St. Petersburg nüshası, MALOV (1880-1957) tarafından Çin'in Gansu (甘肅) vilâyetinde 1910'da bulunmuştur. Nüsha, bugün St. Petersburg'daki Doğu Araştırmalar Enstitüsü'nde, S I [= Serindia] M [= Malov]/1 (1913 No 1915) kayıt numarasıyla muhâfaza edilmektedir (Vorob'yeva-Desjatovskaja 1996: 380-381). Yazma hakkında daha geniş bilgi için bk. Tuğuşeva 1988: 364-365. MALOV-RADLOV, daha sonra bulunan metni Uygur harflerine aktarıp 'reproduction' yöntemiyle neşretmiştir (R-M).

XX. yüzyılın başında Doğu Türkistan'a yapılan üç Alman keşif gezisi neticesinde AY'ye ait çeşitli yazmalar bulunmuştur. Bu yazmalara ait parçalar, bugün Berlin Brandenburgischen Bilimler Akademisi'ndeki Turfan Koleksiyonu'nda muhafaza edilmektedir. Berlin'de muhafaza edilen parçaların 'AY'nin Berlin Yazmaları' olarak adlandırılması kabul edilmiştir. Berlin yazmalarının hepsinin aynı olduğu söylenemez, üstelik buradaki parçalar da tam değildir. Berlin'de muhafaza edilen AY'e ait metin parçaları daha önce neşredilen katalog çalışmalarında tavsif edilmiştir. Bk. Raschmann 2000, 2002, 2005 ve Ehlers 1987. Berlin'deki parçaların 70'ten fazla yazmaya ait olduğu tespit edilmiştir (Raschmann 2000: 13). Ancak bu parçalar arasındaki iki yazma hacmi bakımından diğerlerinden farklıdır: 26 satırlık uzun boylu pustaka yazması (B 1) ile 10 satırlık geniş enli pustaka yazması (B 3). İki yazma hakkında daha geniş bilgi için bk.

Raschmann 2000: 14-17. Ayrıca B 1 yazmasındaki parçaların listesi için bk. Raschmann 2005: 487-495.

Aşağıdaki tabloda, neşrimizin mukayesesinde kullandığımız Berlin'deki metin parçalarının tekabül listesi sunulmuştur. Parçalar hakkında daha geniş bilgi için katalogtaki ilgili yerlere bakılabilir. Bu parçalardan 80TBI: 523b, Bezeklik'te yakın zamanda keşfedilmiştir ve parçanın aslı Turfan müzesinde (Xinjiang/Çin) muhafaza edilmektedir.¹

Fragman No	Katalog No	R-M Tekâbülü	Neşirdeki Tekâbülü	Taishō ile Almanca Tercümesindeki Yeri
U 752 (T I a) v1-5	RKat: 468	-	1-5	437 c17-20 (= NobelChin: 259)
U 1855 (T II Xanthippe)+Mainz 817b (T II S 32a)	RKat: 469	499/20-502/13	26-86	438 a2-10 (= NobelChin: 260-261)
U 1841 (Glas: TUT 546)	RKat: 470	503/3-504/15	100-134	438 a13-19 (= NobelChin: 261-262)
U 2592 (Glas: T II 948)	RKat: 471	503/13-504/4	110-123	438 a15-18 (= NobelChin: 261-262)
U 2865 (T II S 32a)	RKat: 472	508/23-509/17	235-253	438 b23-29 (= NobelChin: 264)
U 2851 (T II S 32a)	RKat: 473	509/20-510/16	256-275	438 c1-7 (= NobelChin: 264-265)
U 721 (T I)	RKat: 474	510/17-512/13	276-320	438 c7-22 (= NobelChin: 265-266)
B 3 = U 3252 (T III M 131d)	RKat: 475	510/15-512/4	274-311	438 c7-19 (= NobelChin: 265)
U 674 (T III 56-99)	RKat: 476	511/5-512/19	289-322	438 c10-23 (= NobelChin: 265-266)
U 812 (T II S 32a)+ U 830 (T II S 32a)	RKat: 477	511/9-512/2	293-309	438 c10-19 (= NobelChin: 265)
Mainz 277 (T III TV 68)	EKat: 132	511/9-512/2	293-309	438 c10-19 (= NobelChin: 265)
80TBI:523b	Raschmann 2012: 276	511/7-17	291-301	438 c10-18 (= NobelChin: 265)

2. XV. Bölüm, II. Kısımın Konusu

Bu bölüm, XV. bölümün ikinci kısmıdır ve konusu bakımdan önceki kısım ile irtibatlıdır. İkinci kısımda, brahman *Kaunḍinya* tanrıça *Sarasvatî*'ye hitaben, büyük budist topluluğun önünde, budizimdeki bütük kutsal varlıkların hitabet kabiliyetine şiir formunda medhiyeler düzülmüştür. Dolayısıyla bu kısımda ana tema *Buddha* ve kutsal varlıkların sahip olduğu hitabet kabiliyetidir (Skr. *pratibhāna*). Bu kısımda, brahman *Kaunḍinya* kutsal varlıklara hitabet kabiliyeti başta olmak üzere çeşitli konularda niyazda bulunur ve onlardan yardım ister. Bu bölümde, pekçok semavî varlık ve sema adı geçmektedir. Makalenin açıklamalar bölümünde bu adlara değinilmiştir. Ayrıca,

¹ Parça, ilk olarak Yüsiip-Qeyum 2001: 15-37'de neşredilmiş, daha sonra resimleri ile ve İngilizce tercümesi ile birlikte Raschmann 2012: 275-277'de tekrar neşredilmiştir.

Eski Uygurca metinde, bu isimlerin bazılarının tercümesi yeniden Sanskritçeleştirilerek yapılmıştır. Bk. Açık. 101, 106, vs.

3. Temel Metnin Neşri

U 752 (T I a)

verso

- 1 (1) ... L ... T ...
...l...t...
- 2 (2) säkizinč [tä]gz[in]č
s'kyz ynč // kz // č
- 3 (3) anta ötrü kaudini braman
'nt' 'wytrw k'wdyny pr'm'n
- 4 (4) [t(ä)]ŋri kızınja iki P/L...
/nkry qyz y nk' 'yky p/l...
- 5 (5) ... ögä tükätip ol K...
... 'wyk' twyk' dyp 'wl q...

(1-5) (...) Sekizinci kitap (...) Daha sonra, *Brahman Kauṇḍinya* tanrıçaya iki (...) övüp o (...).

[金光明最勝王經] (Taishō, Vol. 16, No. 665, 437c17 - 438c23)

(437 c17-28) 金光明最勝王經²卷第八大唐三藏沙門義淨奉制³譯大辯才天女品⁴第十五之二爾時。憍陳如婆羅門。說上讚歎及呪讚法。画像讚辯才天女已。告諸大眾。仁等。若欲請辯才天女哀愍加護。於現世中得無礙辯。聰明大智巧妙言⁵詞。博綜奇才論議文飾。隨意成就。無⁶疑滯者。應當如是至誠殷重而請召言⁷南謨佛陀也。南謨達摩也。南謨僧伽也。南謨諸菩薩衆。獨覺聲聞一切賢聖。過去現在十方諸佛

NobelChin: Chüan 8, XV, 2. Die große göttin Sarasvatī zweiter Teil. Nachdem zu jener zeit der brahmane Kauṇḍinya mit der obigen lobpreisung und mit der zauberspruchlobpreisung die göttin Sarasvatī gepriesen hatte, sprach er zu der großen Versammlung: "Ihr Freundlichen, wenn ihr, die erbarmende Gnade der Göttin Sarasvatī herbeirufend, in der gegenwärtigen Welt ungehemmte Beredsamkeit, schnelle Auffassungsgabe, großes Wissen, gewandten Ausdruck, ungewöhnliche Geistesgaben, große Gewandtheit in der Unterhaltung und Redeschmuck zu erlangen wünscht und, dass (alles) dem Sinn entsprechend, ganz vollendet und ohne Hemmung sei, dann müsst ihr in dieser Weise in voller Aufrichtigkeit und in höchster Achtung (die Göttin) einladen, mit den Worten: Verehrung dem Buddha, Verehrung dem Dharma, Verehrung dem Saṃgha, Verehrung

² [24] (卷第八) - <西>.

³ [25] (第五) + 譯<元>

⁴ [26] 第十五之二 = 之餘<宋> <元> <宮> <西>.

⁵ [27] 詞=辭 <三> <西>.

⁶ [28] 疑=礙 <西>.

⁷ [29] 南謨=南無 <三> <宮>.

der Menge der Bodhisattvas, den Śrāvakas und allen Heiligen, den vergangenen und gegenwärtigen Buddhas der zehn Himmelsgegenden, (259).

2a (= R-M 499)

- 6 imaho säk(i)zinč iki
'ym 'qw s'ksynč 'yky
- 7 (1) y(a)rlıg y(a)rlıkasarlar tözinča
yrlyq yrlyq's'r l'r twyz ynč'
- 8 (2) y(a)rlıkadaçı ,, çınınča y(a)rlıkadaçı
yrlyq'd'čy ,, čynynč' yrlyq'd'čy
- 9 (3) äzügsüz igidsiz y(a)rlıkadaçı
'swkswz 'ykytsyz yrlyq'd'čy
- 10 (4) y(a)rlıkayurlar ◇ yänä ülgüsüz
yrlyq'ywr l'r ◇ y'n' 'wykswz
- 11 (5) sanşız kolti sanınča kalp
s'nz yz kwlty s'nynč' k'lp
- 12 (6) üdlärdin bärü yänä
'wytl'rdyn (P) p'rw y'n'
- 13 (7) turkaru ürüg uzaçı köni
twrq'rw 'wyrwk 'ws'dy kwyny
- 14 (8) kertü savıg ok y(a)rlıkayurlar
kyrtw s'v yq 'wq yrlyq'ywr l'r
- 15 (9) ärti ◇ kimlär birök adın-
'rty ◇ kym l'r pyrwk ''dyn
- 16 (10) lar köni kertü savlıg ärsär-
l'r kwyny kyrtw s'v lyq 'rs'r
- 17 (11) läär ◇ inčip olarnı ol antag
l'r ◇ 'ynčyp 'wl'r nynk 'wl ''nt'q
- 18 (12) kertü savlarıña ymä eyin
kyrtw s'v l'rynk' ym' 'yyyn
- 19 (13) ögirü y(a)rlıkayurlar ärti ◇
'wykyrw yrlyq'ywr l'r 'rty ◇
- 20 (14) ol antag **södin bärü** köni kertü
'wl ''nd'q swytynp'rw kwyny kyrtw
- 21 (15) y(a)rlıgıglar üçün ◇ anın amtı
yrlyq lyq l'r 'wyčwn ◇ ''nyn 'mty

- 22 (16) keñ yätiz yuka yätiz **yumşak**
kynk y'tyz ywq' y'tyz ywmş'q
- 23 (17) **yımırğa kkirsiz münsüz**
yymyrq' kkyr (P) syz mwynswz
- 24 (18) **arıg süzök yipün lenhua**
''ryq swyz wk yypwn lynqw'
- 25 (19) **yapırgakı tąg ojaru ävrilmiş**
y'pyrq'q y t'k 'wnk'rw 'vrylmyş
- 26 (20) **ıdok tillig ärdinilärin agız-**
'ydwq tyl lyk 'rdyny l'ryn ''qyz
- 27 (21) **ılg vımanlarıntas üntürü**
lyq yym'n l'r ynt' 'wyntwrw
- 28 (22) y(a)rılıkap ◊ **tolp** yüüzlüg **tilgän-**
yrlyq'p ◊ twlp ywwz lwk tylk'n

(7-10) (Onlar) konuştukları zaman, aslına göre söyleyerek, gerçeğe uygun olarak söyleyerek, yalansız₂ söyleyerek konuşurlar. (10-15) Yine sayısız₂ *koți* adetlik *kalpa* dönemlerinden beri, yine daima₂ doğru₂ sözü konuşuyorlardı. (15-19) Şayet, başka kimseler doğru₂ sözlüyse, onların öyle (doğru) sözleri akabinde de hoşnutluk duyuyorlardı. (20-24) (Onlar) bu nedenle, ezelden beri doğru₂ söz sahibi oldukları için, şimdi yassı₂, ince, geniş, yumuşak₂, kirsiz₂, temiz₂ (24-28) ve mor lotus çiçeğinin yaprağı gibi sağa kıvrılan mübarek dilinin hazinelerini (sözlerini) ağızlarının sarayından dışarı çıkarmış. Yüzlerinin bütün yuvarlaklığı,

(437 c28-438 a3) 悉皆已習眞實之語。能隨順說。當機實語無虛誑語。已於無量俱胝大劫。常說實語。有實語者。悉皆隨喜。以不妄語画像故。出廣長舌能覆於面。覆₉瞻部洲及四天下

NobelChin: und keine trügerischen Worte (gesprochen) haben; die in unbegrenzten *koțis* von *mahākalpas* immerdar Mitfreude (empfunden) haben über die, die wahre Reden gehabt haben; die, (um) nicht Unwahres zu reden, ihre breite und lange Zunge herausstrecken und (damit) ihr Angesicht bedecken, (260).

2b (= R-M 500)

- 29 (1) **lärin bütürü** ürtä y(a)rılıkayurlar ◊
l'ryn pwydwrw 'wyr't' yrlyq'ywr l'r ◊
- 30 (2) k(a)ltı yüüzlüg tilgänlärin nätäg
qlty ywwz lwk tylk'n l'ryn n't'k
- 31 (3) ürtä y(a)rılıkayur₁₀ ärsärlär anç-

⁸ AYKaya: *yimänlärintä* (275).

⁹ [1] 瞻 = 瞻 <西> 下同.

¹⁰ AYKaya: *y(a)rılıkayurlar* (275).

- 'wyrť yrlyq'ywr 'rs'r l'r ''nč
- 32 (4) ulayu ok čambudivip yertinčüg
'wl'yw 'wq č'mpwdyvyp yyrtynčwk
- 33 (5) ulatı üç diviplarıg mıñ yer-
'wl'ty 'wyč dyvyp l'ryq mynk yyr
- 34 (6) tinčüg ◊ üç mıñ ulug
tynčwk ◊ 'wyč (P) mynk 'wlwq
- 35 (7) mıñ yertinčüg „ ötgürü on-
mynk yyrtynčwk „ 'wytkwrw 'wn
- 36 (8) tın sımarkı uluşlarıg bir
tyn synk'rqy 'wlwř l'ryq pyr
- 37 (9) ymä kođmadın tüzü tükäti
ym' qwtm'dyn twyz w twyk'ty
- 38 (10) barčanı¹¹ tořguru tuyu ürtä
p'rč' Ny twřqwrw twyw 'wyrť
- 39 (11) y(a)rlikayurlar ◊ sakını sözläyü
yrlyQ'ywr l'r ◊ s'qynw swyz l'yw
- 40 (12) yetinčsiz¹² **ol antag idok**
yydynčsyz 'wl ''nt'q 'ydwq
- 41 (13) **kutlug tillig ärdiniläri üz-**
qwtlwq tyl lyk 'rdyny l'ry 'wyz
- 42 (14) **ä** ◊ **yänä inčip** nizvanılıg
' ◊ y'n' 'ynčyp nyz v'ny lyq
- 43 (15) **oot yalının ürtänü küyä**
'wwt y'lyn yn 'wyrđ'nw kwy '
- 44 (16) **turdaçı isilmiř čolmiř köñüllüg**
twrd'čy 'ysylmyř čwlmyř kwnkwl ((lwk))
- 45 (17) **erinč y(a)rılıg tınl(ı)g oylan-**
'yrynč yrlyq (P) tynlq 'wql'n
- 46 (18) **ların nomlug yagmur yagıtıp enč**
l'ryn nwmlwq y'qmwr y'qytyp 'ynč
- 47 (19) tınčka tägürü y(a)rlikadılar <◊>
tynč q' t'kwrw yrlyq'dy l'r

¹¹ R-M: p'rč' ny.

¹² R-M: yytyñčsyz.

- 48 (20) anı üçün m(ä)n kop süzök
''ny 'wyčwn mn qwp swyswk
- 49 (21) kertgünč köñülüm üzä ayayu
kyrtkwnč kwnkwł wm 'wyz ' ''y'yw
- 50 (22) ağırlayu yinčürü töpön yükünüp
''qyrł'yw yynčwrw twypwn ywkwnwp

(29) her etrafı kaplar. (30-35) Nasıl ki yüzlerinin yuvarlaklığı ile [bütün etrafı] kaplıyorlarsa, öyle düşünülüp söylenmesi muhal, mübarek₂ dillerinin hazineleriyle de aynı şekilde *Jambudvīpa* kıtasını ve diğer üç kıtayı, binlik kâinatı (Skr. *sāhasra-cūḍika-lokadhātu*) ile üç binlik büyük kâinatı (Skr. *tri-sāhasra-mahā-sāhasra-lokadhātu*) (35-42) ve yine on taraftaki dünyaları (Skr. *daśa-dig-lokadhātu*) eksik bırakmadan, tamamıyla₂ ve hepsini kapsayacak₂ şekilde onların etrafını kaplamaktadırlar. (42-47) Yine öyle *kleśa'*nın ateş₂ ile devamlı kavrulup₂ yanan₂, düşünce sahibi, zavallı₂ insanoğlunu *dharma'*lı yağmur yağdırmak suretiyle feraha₂ kavuşturdular. (48-50) Bu nedenle, ben tamamen samimi₂ düşüncelerimle hürmet ederek₂ başımı eğip

(438 a3-5) 能覆一千二千三千世界。普覆十方世界。圓滿周遍。不可思議。能除一切煩惱炎熱。敬禮敬禮一切諸佛

NobelChin: (damit) Jambitdvīpa und die vier Reiche bedecken, die Welt-Elemente der Eintausend, Zweitausend und Dreitausend bedecken, völlig die Welt-Elemente der zehn Himmelsgegenden bedecken, vollständig nach allen Seiten, die unerdenklichen, die alle Qualen der Leiden beseitigen; Verehrung, Verehrung all den Buddhas, (die) ein derartiges Zungen-Merkmal (haben)! Möchte doch ich, der N. N., die ganz wunderbare Beredsamkeit zur Vollendung bringen, von ganzem Herzen das Vertrauen auf (die Buddhas) setzend. (260).

3a (= R-M 501)

- 51 imaho säk(i)zinč üç ,,
'ym ' qw s'ksynč 'wyč ,,
- 52 (1) yänä ymä yükünü täginür
y'n' ym' ywk{w}wnw t'kynwr
- 53 (2) m(ä)n ◇ ol burhanlarını idok til
mn ◇ 'wl pwrq'n l'r ((nynk)) 'ydwq tyl
- 54 (3) lakšanlarıña m(ä)n <,,> ymä suk-
l'kš'n l'rynk' mn ym' swq
- 55 (4) ançığ¹³ tatılgı¹⁴ tılañurmak ädräm-
'nčyq t'tyq lyq tyl'nkwrm'q 'tr'm
- 56 (5) kâ tükällig bolu täginäyin ,,

¹³ AYKaya: sog<a>nčig (275).

¹⁴ AYKaya: tati'l'ghig (275).

- k' twyk'l lyk pwlw t'kyn'yyn ,,
- 57 (6) **isig özümüztin bärü**
'ysyk 'wyz w (P) mwz tynp'rw
- 58 (7) süzök kertgünč köñülüm üzä ,,
swyz wk kyrtkwnč kwnkwlwm 'wyz ' ,,
- 59 (8) yükünür m(ä)n alku burhanlar-
ywkwnwrmn ''lqw pwrq'n l'r
- 60 (9) nıñ sukančig tatıglıg tılañur-
nynk swq'nčyq t'tyq lyq tyl'nkwr
- 61 (10) mak ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n alku
m'q 'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn ''lqw
- 62 (11) bodis(a)t(a)vlarnıñ sukančig tatıg-
pwdystv l'r nynk swq'nčyq t'tyq
- 63 (12) lig tılañurmak ädrämiñä ,,
lyq tyl'nkwr m'q 'dr'm ynk' ,,
- 64 (13) yükünür m(ä)n alku pratyekabut-
ywkwnwrmn ''lqw pr'tyq'pwt
- 65 (14) larnıñ arhantlarnıñ
l'r nynk ''rq'nt l'r nynk
- 66 (15) sukančig tatıglıg tılañurmak
swq'nčyq t'tyq lyq tyl'nkwr m'q
- 67 (16) ädrämiñä ,, **yükünür m(ä)n tört**
'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn twyrt
- 68 (17) **törlüg kutka katıglandaçı-**
twyrlwk qwt (P) q' q'tyql'nd'čy
- 69 (18) **larnıñ sukančig tatıglıgı tılañur-**
l'r nynk swq'nčyq t'tyq lyq tyl'nkwr
- 70 (19) **mak ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n tört**
m'Q 'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn twyrt
- 71 (20) **törlüg kutka tägmiş tözün-**
twyrlwk qwt q' t'kmyš twyz wn
- 72 (21) **lärniñ sukančig tatıglıg**
l'r nynk swq'nčyq t'tyq lyq
- 73 (22) **tılangurmak ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n**

15 AYKaya: tatl'ıghıg (275).

tyl'nqwrn'q 'dr'mynk' ,, ywkwnwrmn

(52-54) ve yine *Buddha*'ların kutsal dil *lakṣaṇa*'ları önünde saygıyla eğiliyorum. (54-56) Ayrıca muhteşem₂ hitabet kabiliyetinin (Skr. *pratibhāna*) tamamına ermek istiyorum. (57-61) Hayatımız₂ boyunca samimi düşüncelerle, bütün *Buddha*'ların muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (61-63) Bütün *Bodhisattva*'ların muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (64-67) Bütün *Pratyekabuddha* ve *Arhat*'ların muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (67-70) Kurtulmak için dört çeşit tahammüle dayananların muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (70-73) Dört çeşit tahammüle erişen asillerin muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum.

(438 a5-8) 如是舌相。願我某甲。皆得成就微妙辯才。至心歸命敬禮諸佛妙辯才諸大菩薩妙辯才獨覺聖者妙辯才四向四果妙辯才

NobelChin: Verehrung der wunderbaren Beredsamkeit der Buddhas, der wunderbaren Beredsamkeit der Bodhisattvas, der wunderbaren Beredsamkeit der *Pratyekabuddhas* und der Heiligen, der wunderbaren Beredsamkeit derer, die die vier Früchte der vier Hinwendungen (erlangt haben) (67). (260).

3b (= R-M 502)

- 74 (1) tört törlüg tözünlärniñ
twyrt twyrlwk twyz wn l'r nynk
- 75 (2) kertüsi nomug nomladaçılarnıñ
kyrtw sy nwm wq nwm l'd'çy ((l'r)) nynk
- 76 (3) sukançig tatıglıg tılanırmak ädrä-
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrm'q 'dr'
- 77 (4) miñä ,, yükünür m(ä)n köni yorıklıg-
mynk' ,, ywkwnwrmn kwyny ywryq lyq
- 78 (5) larnıñ köni körümlüglärniñ
l'r nynk kwyny kwyrwm lwk l'r nynk
- 79 (6) sukançig tatıglıg tılanırmak
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrm'q
- 80 (7) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n
'dr'mynk' ,, (P) ywkwnwrmn
- 81 (8) äzrua kuvragı aržılarnıñ
'z rw' qwvr'q y ''rz y l'r nynk
- 82 (9) sukançig tatıglıg tılanırmak
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrm'q
- 83 (10) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n ulug
'dr'mynk' ,, ywkwnwrmn 'wlwq

- 84 (11) t(ä)ñri huma hatunnıñ
tnkry qwm' q'twn nwnk
- 85 (12) sukançig tatıglıg tılañurmak
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 86 (13) ädrämiñä ,,yükünür m(ä)n sakande
'dr'mynk' ,, ywkwnwrn s'k'ndy
- 87 (14) atl(i)g t(ä)ñri kızınıñ sukançig
''tlq tnkry qyz y nynk swq'nçyq
- 88 (15) tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
t'tyq lyq tyl'nkwrn'q 'dr'm ynk' ,,
- 89 (16) yükünür m(ä)n manase¹⁶ atl(i)g luu
ywkwnwrn m'n'sy ''tlq lww
- 90 (17) hanınıñ sukançig tatıglıg
q'ny nynk swq'nçyq t'tyq lyq
- 91 (18) tılañurmak ädrämiñä ,,
tyl'nkwrn'q 'dr'm (P) ynk' ,,
- 92 (19) yükünür m(ä)n somaye¹⁷ atl(i)g t(ä)ñrinıñ
ywkwnwrn swm'yy ''tlq tnkry nynk
- 93 (20) sukançig tatıglıg tılañurmak
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 94 (21) ädrämiñä ,,yükünür m(ä)n äzrua
'dr'mynk' ,, ywkwnwrn 'zrw'
- 95 (22) hormuzta tört m(a)haranç t(ä)ñri-
qwrnwz t' twyrt mq' r'nç tnkry
- 96 (23) lärnıñ sukançig tatıglıg tılañurmak
l'r nynk swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q

(73-77) Dört çeşit asil hakikati (Skr. *ārya-satyā*) vaaz edenlerin muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (77-80) Doğru istikamette olanların (Skr. *samyakcarita*) ve doğru ferasete (Skr. *samyagdr̥ṣṭi*) sahiplerin muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (80-83) Brahma topluluğunun (Skr. *brahma-kāya*) ve R̥ṣi'lerin muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (83-86) Yüce semavî varlık *Umā* hatunun muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (86-88) *Sakandha* isimli tanrıçanın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (89-91) *Mānasa* isimli ejderha hükümdarının muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (92-94) *Saumya* (?) isimli semavî varlığın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti

¹⁶ R-M: m'N'sy.

¹⁷ AYKaya: somavî (276).

önünde saygıyla eğiliyorum. (94-98) *Indra ve Brahman'*ın dört *mahārāja*'sına (Skr. *caturmahā-rājakāyikāh*) ait muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum.

(438 a9-12) 四聖諦語妙辯才正行正見妙辯才梵衆諸仙妙辯才大天烏摩妙辯才塞建陀天妙辯才摩那斯王妙辯才聰明夜天妙辯才四大天王妙辯才

NobelChin: Der wunderbaren Beredsamkeit derer, die die vier edlen Wahrheiten verkünden, der wunderbaren Beredsamkeit der recht Wandelnden und der recht Sehenden, der wunderbaren Beredsamkeit der Brahman-Scharen und der Rşis, der wunderbaren Beredsamkeit der großen Göttin UMĀ (68). Der wunderbaren Beredsamkeit des Gottes SKANDHA, der wunderbaren Beredsamkeit des Königs MANASVIN, der wunderbaren Beredsamkeit der klugen RĀTRIDEVI, der wunderbaren Beredsamkeit der Vier-großen-Himmelskönige (69). (260-261).

4a (= R-M 503)

- 97 imaho säk(i)zinč tört ,,
'ym ' qw s'ksynč twy rt ,,
- 98 (1) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n supратиште₁₈
'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn swpr'tyştydy
- 99 (2) atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançig tatig-
''tlq tnkry nynk swq'nçyq t'tyq
- 100 (3) lıg tılañurmak ädrämiñä ,,
lyq tyl'nkwrn'q 'dr'm ynk' ,,
- 101 (4) yükünür m(ä)n v(a)çira-pani t(ä)ñriniñ
ywkwnwrmn vçyr ' p'ny tnkry nynk
- 102 (5) sukançig tatıglıg tılañurmak
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 103 (6) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n vişnu
'dr'm ynk' ,, (P) ywkwnwrmn vyşnw
- 104 (7) t(ä)ñriniñ sukançig tatıglıg tılañ-
tnkry nynk swq'nçyq t'tyq lyq tyl'N
- 105 (8) urmak₁₉ ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n
kwrn'Q 'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn
- 106 (9) vimale atl(ı)g t(ä)ñri kızınıñ
vym'ly ''tlq tnkry qyz y nynk
- 107 (10) sukançig tatıglıg tılañurmak₂₀
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'Q

¹⁸ R-M: swpr'tyştyd'.

¹⁹ R-M: tyl'nkwrn'q.

²⁰ R-M: tyl'nkwrn'q.

- 108 (11) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n šişi-devi
'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn šyšydyvy
- 109 (12) atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançig tatıg-
''tlq tnkry nynk swq'nçyq t'tyq
- 110 (13) lig tılañurmak ädrämiñä ,,
lyq tyl'nkwrn'q 'dr'm ynk' ,,
- 111 (14) yükünür m(ä)n širi-devi atl(ı)g t(ä)ñri-
ywkwnwrmn šyrydyvy ''tlq tnkry
- 112 (15) niñ sukançig tatıglıg tılañurmak
nynk swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 113 (16) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n širi-mați
'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn šyrym'dy
- 114 (17) atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançig
''tlq tnkry (P) nynk swQ'nçyq
- 115 (18) tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
t'tyq lyq tyl'nkwrn'q 'dr'mynk' ,,
- 116 (19) yükünür m(ä)n širi-devi atl(ı)g t(ä)ñri-
ywkwnwrmn šyrydyvy ''tlq tnkry
- 117 (20) niñ²¹ sukançig tatıglıg tılañurmak
nynk swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 118 (21) ädrämiñä²² ,, yükünür m(ä)n ög t(ä)ñri-
'dr'm ynk' ,, ywkwnwrmn 'wk tnkry
- 119 (22) niñ sukançig tatıglıg tılañurmak
nynk swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q

(98-100) *Supratišthita* isimli semavî varlığın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (101-103) Semavî varlık *Vajra-pāñi*'nin muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (103-105) Semavî varlık *Vişnu*'nun muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (105-108) *Vimalā* isimli tanrıçanın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (108-110) *Šiši-deva* (?) isimli semavî varlığın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (111-113) *Śri-deva* isimli semavî varlığın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (113-115) *Śri-mati* isimli semavî varlığın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (116-118) *Śri-deva* isimli semavî varlığın muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (118-120) Anne tanrıçanın (Skr. *māhaki-mātr*) muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum.

²¹ Krş. ...yryv'ty ''tlq t/ /// /// (U 2592 r6).

²² AYKaya: ä{R}drämiñe (276).

(438 a13-17) 善住天子妙辯才金剛密主妙辯才吠率怒天妙辯才毘摩天女妙辯才侍數天神妙辯才室唎天女妙辯才室²³唎末多妙辯才醯哩言 * 詞妙辯才諸母大母妙辯才

NobelChin: Der wunderbaren Beredsamkeit des Devaputra SUPRATIṢṬHITA, der wunderbaren Beredsamkeit des VAJRAGUHYĀDHIPA, der wunderbaren Beredsamkeit des Gottes VIṢṆU, der wunderbaren Beredsamkeit der Göttin BHĪMĀ, (70) Der wunderbaren Beredsamkeit der Gottheit GAṆAPATI, der wunderbaren Beredsamkeit der Göttin ŚRI, der wunderbaren Beredsamkeit der Göttin ŚRĪMATI, der wunderbaren Beredsamkeit der Reden des HERI, (71) Der wunderbaren Beredsamkeit der Mutter und der großen Mutter (261-262).

4b (= R-M 504)

- 120 (1) ädrämiṅä²⁴ „yükünür m(ä)n harini²⁵ anası-
'dr'm ynk' „ ywkwnwrnm q'ryny ''n'sy
- 121 (2) niṅ²⁶ sukançig tatıglıg tılaṅurmak
nynk swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 122 (3) ädrämiṅä „yükünür m(ä)n alku **töz-**
'dr'm ynk' „ ywkwnwrnm ''lqw twyz
- 123 (4) **ün yavaş** yäklärniṅ sukançig
wn y'v's y'k l'r nyk swq'nçyq
- 124 (5) tatıglıg tılaṅurmak ädrämiṅä „
t'tyq lyq tyl'nkwrn'q 'dr'm ynk' „
- 125 (6) yükünür m(ä)n onṭın sıṅarki oron-
ywkwnwrnm 'wndyn synk'rıy 'wrwn
- 126 (7) larta **ärigmä ulug küçlüg**
l'rt' 'rykm ' (P) 'wlwq kwyçlwkw
- 127 (8) ärklıglärniṅ sukançig tatıglıg
'rklyk l'r nyk swq'nçyq t'tyq lyq
- 128 (9) tılaṅurmak ädrämiṅä „ kim bolar-
tyl'nkwrn'q 'dr'm ynk' „ kym pwl'r
- 129 (10) niṅ näçä bar ärsär yeg ädräm-
nynk n'ç' p'r 'rs'r yyk 'dr'm
- 130 (11) liṅ²⁷ (düz. ädrämliḡ) iş küdügläri art basut
lynk 'yş kwytwk l'ry ''rt p'swt
- 131 (12) kılunlar maṅa „ tägürzünlär

²³ [10] 唎 = 利 <宋> <元> <宮>, 則 <明>.

²⁴ R-M: 'rd'm ynk'.

²⁵ AYKaya: karını (276).

²⁶ R-M: ''N'sy nyk.

²⁷ R-M: 'dr'm nyk; AYKaya: ädrämniṅ (276).

- qylswn l'r m'nk' ,, t'kwrz wn l'r
- 132 (13) mini alkinçsiz tükätinçsiz
myny 'lqynçsyz twyk'dynçsyz
- 133 (14) sukançig tatıgıg tılanırmak
swq'nçyq t'tyq lyq tyl'nkwrn'q
- 134 (15) ädrämiñä ,, yükünür m(ä)n äzügsüz
'dr'm ynk' ,, ywkwnwrn 'swkswz
- 135 (16) armaksızlarka ,, yükünür m(ä)n özmiş
'rm'qsyz l'rQ' ,, ywkwnwrn 'wsmyš
- 136 (17) kutrulmişlarka ,, yükünür m(ä)n
qwtrwlmyš l'rq' ,, ywkwnwrn
- 137 (18) amranmaktın üdrülmişlär-
'mr'nm'q tyn (P) 'wytrwlmyš l'r
- 138 (19) kä ,, yükünür m(ä)n ürtüglärig
k' ,, ywkwnwrn 'wyrwkw l'ryk
- 139 (20) ägriglärig ıdalamışlarka ,, yükün-
'kryk l'ryk 'yt'l'myš l'rq' ,, ywkwn
- 140 (21) ür m(ä)n köñülü arıg süzöklär-
wrn kwnkw l'y 'ryq swyz wk l'r
- 141 (22) kä ,, yükünür m(ä)n y(a)ruk yaşuklarka ,,
k' ,, ywkwnwrn yrwq y'šwq l'r q' ,,
- 142 (23) yükünür m(ä)n köni kertü savlıglarka ,,
ywkwnwrn kwyny kyrtw s'v lyq l'r q' ,,

(120-122) Anne *Harin'* nin muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (122-124) Bütün asil ve narin *Yakşa'* ların muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (125-128) On taraftaki mevcut pek güçlü hükümdarların muhteşem₂ hitabet kabiliyeti önünde saygıyla eğiliyorum. (128-131) Bunların (hükümdarların) ne kadar mükemmel faziletli işleri₂ varsa, (onlar, bu faziletler ile) bana yardımda₂ bulunsun. (131-134) (Onlar) beni tükenmez₂ muhteşem₂ hitabet kabiliyetine ulaştırınsın. (134-135) Hilesizlerin₂ (Skr. *nyāya*) önünde saygıyla eğiliyorum. (135-136) Kurtulmuşların₂ (*nirvāṇa'* ya ulaşanların) önünde saygıyla eğiliyorum. (136-138) Hırstan (Skr. *kāma*) sıyrılmışların (Skr. *vīta-rāga*) önünde saygıyla eğiliyorum. (138-139) Örtüleri (Skr. *āvṛta*) ve bağları (Skr. *nivaraṇa*) terk edenlerin önünde saygıyla eğiliyorum. (139-141) Kalpleri saf₂ olanların (Skr. *prasāda*) önünde saygıyla eğiliyorum. (141) Aydınlananların₂ önünde saygıyla eğiliyorum. (142) Doğru₂ sözlülerin (Skr. *satya-kātha*) önünde saygıyla eğiliyorum.

(438 a17-23) 訶哩底母妙辯才諸藥叉神妙辯才十方諸王妙辯才所有勝業資助我令²⁸得無窮妙辯才敬禮無欺誑敬禮解脫者敬禮離欲人敬禮捨纏蓋敬禮心清淨敬禮光明者敬禮真實語

NobelChin: der wunderbaren Beredsamkeit der Mutter HĀRĪTĪ, der wunderbaren Beredsamkeit der Yakṣa-Gottheiten, der wunderbaren Beredsamkeit der Könige der zehn Himmelsgegenden. (72) Was da vorhanden ist an hervorragenden Taten, möge mir helfen und mich unerschöpfliche Beredsamkeit erlangen lassen. (73) Verehrung denen, die ohne Verleumdungen sind; Verehrung denen, die erlöst sind; Verehrung den Menschen, die sich von den Leidenschaften getrennt haben; Verehrung denen, die die Verstrickungen aufgegeben haben. (74) Verehrung denen, deren Herz ganz rein ist; Verehrung denen, die Glanz haben; Verehrung denen, die die volle Wahrheit sprechen; (262)

5a (= R-M 505)

- 143 imaho sāk(i)zīnč beš ,,
'ym ' qw s'ksynč pyš ,,
- 144 (1) yükünür m(ä)n yıdın yukın²⁹ tarkarmış-
ywkw nwrmn yytyn ywqyn t'rQ'rmyš
- 145 (2) larka³⁰ ,, yükünür m(ä)n yeg yüräktä (düz. yörügtä)
l'r q' ,, ywkw nwrmn yyk ywr'k t'
- 146 (3) turmuşlarka ,, yükünür m(ä)n ulug tınl(ı)g-
twrmyš l'r q' ,, ywkw nwrmn 'wlwq tynlq
- 147 (4) larka ,, yükünür m(ä)n saraşvadi
l'r q' ,, ywkw nwrmn s'r'şv'dy
- 148 (5) t(ä)ñrikä ,, kim mini tıdıqsız
tnkry k' ,, kym myny tytyqsyz
- 149 (6) tilaŋu³¹ kıltaçika ◊ kuṭ kolur m(ä)n
tyl'nkw qyltaçy (P) q' ◊ kwd qwlwrmn
- 150 (7) yalvaru ,, küşämiş tilämiş işimin ,,
y'lv'rw ,, kwyz 'myš tyl'myš 'yş ymyn ,,
- 151 (8) t(ä)rkin tavraṭı barçanı ,, tüzü
trkyn t'vr'dy p'rç'ny ,, twyz w
- 152 (9) tükäṭi bütürzün ,, ürüg
twyk'dy pwytwrz wn ,, 'wyrwk
- 153 (10) uzaṭı enç äsän ,, igsiz käm-
'ws'dy 'ynč 's'n ,, 'yksyz k'm

²⁸ [13] 得 = 行 <明>, 諸 <宮>.

²⁹ AYKaya: *yitin yokın* (277).

³⁰ R-M: *t'rq'rmyš l'r q'*.

³¹ AYKaya: *tilängü* (277).

- 154 (11) siz bolayın ,, özüm yaşım üstä-
syz pwl'yyn ,, 'wyz wm y's ym 'wysd'
- 155 (12) lip ,, uzun özüg yaşıg bulayın ,,
lyp ,, 'wz wn 'wyz wk y's yq pwl'yyn ,,
- 156 (13) uz ukayın biläyin bilgä bilig
'wz 'wq'yyn pyl'yyn pylk' pylyk
- 157 (14) d(a)rni ädräm ,, bışrungalı üdläyin³² ,,
drny 'dr'm ,, pyšrwnq'ly 'wytl'yyn ,,
- 158 (15) bodi yolug bulguka ,, keñürü
pwdy ywl wq pwlqw q' ,, kynkwrw
- 159 (16) asıg kılayın ,, kamağ tnl(i)g oglanıña ,,
'syq qyl'yynN ,, q'm'q tynlq 'wql'n ynk' ,,
- 160 (17) küsämiš küsüşümin ,, t(ä)rk(i)y-
kwys'myš kwys (P) wš wmyñ ,, trk ky
- 161 (18) ä üdün kandursun ,, m(ä)n söz-
' 'wytwn q'ndwr swñ ,, mn swyz
- 162 (19) läyü täginür m(ä)n ,, köni kertü çn
l'yw t'kynwr mn ,, kwyny kyrtw çyn
- 163 (20) savıg ,, m(ä)n sözläyü täginür m(ä)n ,,
s'vyq ,, mn swyz l'yw t'kynwrmn ,,
- 164 (21) äzügsüz armaksız kertü söz-
'swkswz ''rm'q syz kyrtw swyz
- 165 (22) üg ,, tılañurmak ärkligi ,, tözün
wk ,, tyl'nkwr'm'q 'rklyky ,, twyz wn

(144-145) [*Kleśa'*nın] artıklarından₂ sıyrılanların önünde saygıyla eğiliyorum. (145-146) En üstün anlamda (Skr. *paramārtha*) ikamet edenlerin önünde saygıyla eğiliyorum. (146-147) Yüce canlıların (Skr. *audārikāḥ*) önünde saygıyla eğiliyorum. (147-149) Bana sınırsız hitabet gücü verecek semavî varlık *Sarasvatī*'nin önünde saygıyla eğiliyorum. (149-152) Arzuladığım₂ işimin hepsinin hızlıca₂ ve bütünüyle₂ tamama ermesini yalvararak niyâzda bulunuyorum. (152-154) Daima₂ huzurlu₂ ve hastalıksız₂ olayım. (154-155) Ömrüm₂ artsın ve uzun hayata₂ nâil olayım. (156-157) Hikmetli *dhāraṇī*'nin faziletini iyice anlayayım₂. (157-158) *Bodhi* yolunu bulmak (*nirvāṇa*'ya ulaşmak) için tatbikatta bulunmak üzere gayret sarf edeyim. (158-159) Bütün insanogluna geniş ölçüde faydalı olayım. (160-161) Dilediğim arzularım en yakın zamanda gerçekleşsin. (161-163) Ben hakiki₂ sözü (Buddha'nın sözü) söylemeye cüret ediyorum. (163-165) Ben aldatmasız₂ gerçek sözü söylemeye cüret ediyorum.

³² AYKaya: ötläyin (277).

(438 a23-b1) 敬禮無塵習敬禮住勝義敬禮大衆生敬禮辯才天令我 * 詞無礙願我所求事皆悉速成就無病常安隱壽命得延長善解諸明呪勤修菩提道廣饒益群生求心願早遂我說真實語我說無誑語

NobelChin: Verehrung denen, die keine schmutzigen Gewohnheiten haben. (75) Verehrung denen, die in hervorragenden Prinzipien ihre Stätte haben; Verehrung den Hervorragenden (der) großen Versammlung; Verehrung der Göttin SARASVATĪ! Möchte sie veranlassen, dass meine Reden ungehemmt sind! (76) Möchte (sie) doch die Dinge, die ich erstrebe, insgesamt schnell in Erfüllung gehen lassen! Möchte ich doch ohne Krankheiten sein und es mir immerdar wohl ergehen, und möchte doch mein Leben eine lange Dauer haben! (77) Möchte ich gut die Zauberformeln verstehen, mit Eifer den Weg der bodhi üben und in reichlicher Weise die Wesen fördern, und (möge) das, was ich im Herzen erstrebe, schnell vollendet werden! (78) Ich verkünde Reden von voller Wahrheit; ich verkünde Reden, die keinen Trug enthalten. (262)

5b (= R-M 506)

- 166 (1) t(ä)ŋri kızı-y-a ,, kılıŋ mini
tnkry qyz y y ' ,, qylynk myny
- 167 (2) tükällig ,, bo ädrämlärkä
twyk'l lyk ,, pw 'dr'm l'r k'
- 168 (3) ägsüksüz ,, kut kolur m(ä)n
'kswkswz ,, qwt qwlwrn
- 169 (4) küşäyü ,, t(ä)ŋri kızı siz kälip ,,
kwys'yw ,, tnkry qyz y syz k'lyp ,,
- 170 (5) kılıŋ mini savıŋırı ,, tıdısız
qylynk myny s'vynkyry ,, tytyqsyz
- 171 (6) käd tılaŋu³³ ,, t(ä)rkin kirip
k'd tyl'nkw (P) ,, trkyn kyryp
- 172 (7) ornanıŋ ,, ağızım için<tä> **tilim-**
'wrn'nynk ,, 'qyz ym 'yçyn tylym
- 173 (8) **tä** ,, tetik y(a)ruk bolayın ,, tılaŋurmak
t' ,, tytyk yrwq pwl'yyn ,, tyl'nkwrm'q
- 174 (9) ädrämkä tükällig ,, kut
'dr'm k' twyk'l lyk ,, qwt
- 175 (10) kolur m(ä)n küşäyü ,, bo mäniŋ tilim
qwlwrn kwyz 'yw ,, pw m'nynk tylym
- 176 (11) täğşilzün ,, ugrayu täğäyin
t'kşylz wn ,, 'wqr'yw t'k'yyn

³³ AYKaya: *tilängü* (277).

- 177 (12) burhanlarını „ idok arıg
pwrq'n l'r nynk „ 'ydwq 'ryq
- 178 (13) tılañurmakiña „ antag osug-
tyl'nkwrn'q ynk' „ 'ntaq 'wswq
- 179 (14) lug sav sözüñ „ küçi küsüni
lwq s'v swyz wnk „ kwyçy kwyswny
- 180 (15) ugrınta „ alku tınl(i)glar oglan-
'wqrynt' „ 'lqw tynlq l'r 'wql'n
- 181 (16) in „ yavalturdaçi bolayın „ birök
yn „ y'v'ltwrđ'çy pwl'yyn „ pyrwk
- 182 (17) mäniñ ağızımta „ sav söz taş-
m'nynk 'qyz ym t' „ s'v swyz t's
- 183 (18) garu üntökdä „ savım eyin
q'rw 'wyntwkd' (P) „ s'vym 'yyyn
- 184 (19) yörügi „ bütüzün barça kalısız „
ywrwky „ pwydz wn p'rç' q'lysyz „
- 185 (20) äşidtäçi tınl(i)glar „ ağır ayag
'şydt'çy tynlq l'r „ 'qyr 'y'q
- 186 (21) kılzunlar „ kayu iş küdüg kıltoğ-
qylz wn l'r „ q'yw 'yş kwytwk qyltwq
- 187 (22) ta „ yoksuz kurug bolmazun tep „
t' „ ywq swz qwrwq pwl'm'z wn typ „
- 188 (23) munçulayu ötünüp „ tılañurmak
mwnçwl'yw 'wytwnwp „ tyl'nkwrn'q

(165-168) Ey hitabet gücü sahibi, asil tanrıça! Bu faziletlerle eksiksiz bir şekilde beni donatın! (168-171) Tanrıça! Sizin gelip sınırsız pek çok hitabete beni hâtip (?) kılmanız için arzuyla niyâzda bulunuyorum. (171-173) Çabucacık girip ağızımın içindeki dile yerleşin. (173-174) [Böylelikle] hitabet kabiliyetine lâıyıkıyla sahip olup akıllı olayım. (174-178) Bu dilimin değiştirilmesi, *Buddha*'ların kutsal ve saf hitabet kabiliyetleriyle karşılaşp onlara ulaşmak için arzuyla niyâzda bulunuyorum. (178-181) Aynı şekilde, onların sözünün gücü sayesinde bütün insanoğlunu kontrol altına almak istiyorum (kendime muti kılayım). (181-184) Benim ağızımdan söz₂ dışarı çıktığı zaman, sözümün arkasındaki anlamın hepsi eksiksiz olarak tamamlansın (gerçekleşsin). (185-188) [Bu sözleri] işiten canlılar, saygı₂ gösterebilirler, iş₂ yaptıkları zaman, [işleri] boş₂ (faydasız) çıkmasın diye bu şekilde arzda bulunup

(438 b2-8) 天女妙辯才令我得成就³⁴惟願天女來令我語無滯速入身口內聰明足辯才願令我舌根當得如來辯由彼語威力調伏諸衆生我所出語時隨事皆成就聞者生恭敬所作不唐捐

NobelChin: Möchte doch (darum) die Göttin mich ihre wunderbare Beredsamkeit vollenden lassen! (79) Möchte doch die Göttin kommen und veranlassen, dass meine Rede ungehemmt sei und schnell in Körper und Mund eingehe und ich (so) in schneller Auffassungsgabe mit der Beredsamkeit ausgestattet werde! (80) Möchte sie doch veranlassen, dass ich mit dem Sinnesorgan der Zunge die Beredsamkeit der Tathāgatas erlange und dass ich (so) durch die majestätische Kraft jener Reden die Wesen bekehre! (81) Möchten doch, wenn ich meine Reden von mir gebe, sie der Sache entsprechend ganz vollendet sein! Die sie hören, sollen Ehrung erweisen, und was ich getan habe, soll nicht verloren gehen. (82) (262-263)

6a (= R-M 507)

- 189 imaho säk(i)z̄inč altı ,,
'ym ' qw s'ksynč ''lty ,,
- 190 (1) ädrām küsāyü ,, apam birök iş-
'dr'm kwys'yw ,, ''p'm pyrwk 'yş
- 191 (2) imin ,, bütürmāz ök ärsär siz ,,
ymyn ,, pwytwrm'z 'wk 'rs'r syz ,,
- 192 (3) t(ä)ñrim siziñ ağızanmış ,,
tnkrym syz ynk ''qys'nmyş ,,
- 193 (4) köni kertü savıñız ,, alku
kwyny kyrtw s'v ynkyz ,, ''lqw
- 194 (5) barča bozulup ,, äzüg bolgay
p'rč' pswlwlp ,, 'swk pwlq'y
- 195 (6) **seziksiz** ,, kıltaçılar
sysyksyz ,, (P) qylt'çy l'r
- 196 (7) bar ärsär ,, anantaraş ayıg
p'r 'rs'r ,, ''n'nt'r'ş ''yyq
- 197 (8) kılınçig ,, burhanlarınñ
qylynçyq ,, pwrq'n l'r nynk
- 198 (9) y(a)rlığı ,, yavalturur bokurur³⁵ ,,
yrlyq y ,, y'v'ltwrwr pwqwrwr ,,
- 199 (10) ažu ymä ulatı ,, ayagka
''sw ym' 'wl'ty ,, ''y'q q'
- 200 (11) tägimlig arhantlarınñ ,, kayu

³⁴ [14] 惟 = 唯 <宋> <宮> <西>.

³⁵ AYKaya: bogurur (277).

- t'kymlyk ''rq'nt l'r nynk ,, q'yw
- 201 (12) näčä bar ärsär ,, ädgü tüslüg
n'č' p'r 'rs'r ,, 'dkw twyš lwk
- 202 (13) savları ,, šariputire bilgä-
s'v l'ry ,, š'rypwyry pylk'
- 203 (14) niñ ,, mođgalyayane arhantnıñ ,,
nynk ,, mwtk'l y'y'ny ''rq'nt nynk ,,
- 204 (15) t(ä)ñri burhan tetseläri ,,
tnkry pwrq'n tytsy l'ry ,,
- 205 (16) baştınkı yeg kuvragıñ ,, muntag
p'šdyNqy yyk qwvr'q nynk ,, mwnt'q
- 206 (17) yañlıg tözünlärniñ ,, köni kertü
y'nklyq twyz wn l'r nynk ,, kwyny kyrtw
- 207 (18) savlarıg ,, kut kolur m(ä)n küsâyü ,,
s'v l'ryq ,, qwt (P) qwlwrm'N kwys'yw ,,
- 208 (19) tükällig bolayın barčaka ,, anın
twyk'l lyk pwl'yyn p'rč' q' ,, ''nyn
- 209 (20) amtı okıyu ,, ötünür m(ä)n alkunı ,,
'mty 'wqyyw ,, 'wytwnwrmn ''lqw ny ,,
- 210 (21) t(ä)ñri burhan tetsesi ,, šravaklar³⁶
tnkry pwrq'n tytsy sy ,, šr'v'kl'r
- 211 (22) kuvragın ,, kamağun barča t(ä)rk
qwvr'q yn ,, q'm'qwn p'rč' trk
- 212 (23) tavrak ,, küsüşüm eyin kälzünlär ,, tüzü
t'vr'q ,, kwyswš wm 'yyyn k'lz wn l'r ,, twysw

(188-195) hitabet kabiliyeti arzuladığım işimi şayet tamama erdirmezseniz, efendim [artık] söylediğiniz gerçek₂ sözünüzün hepsi₂ şüphesiz bozulup yalan olacaktır. (195-198) Eğer *ānantarya* günah[lar]ını işleyenler varsa, *Buddha*'ların hükmü [onları] itaat altına alır₂. (199-203) Ayrıca da hürmete lâyıık *Arhat*'ların ne kadar hayırlı neticesi olan (Skr. *kṛtajña*) sözü varsa, hikmet sahibi *Śāriputra*'nın, (203-208) *Arhat Maudgalyāyana*'nın, tanrı *Buddha*'nın talebeleri [olan] en üstün topluluğun (Skr. *śrāvaka*), bu gibi asillerin gerçek₂ sözlerinin hepsinin tamama ermesi için arzuyla niyâzda bulunuyorum. (208-212) Bunun üzerine, şimdi hepsini çağırıyorum. *Buddha*'nın talebesi [olan] *śrāvaka*'lar topluluğunun tamamı₂ hızlıca₂ niyâzımın akabinde gelsin.

³⁶ R-M: šr'v'kl'r (nynk); AYKaya: šravaklar (278).

(438 b9-16) 若我求辯才事不成就者天女之實語皆悉成虛妄有作無間罪佛語令調伏及以阿羅漢所有報恩語舍利子目連世尊衆第一斯等眞實語願我皆成就我今皆召請佛之聲聞衆皆願速來至

NobelChin: Wenn ich Beredsamkeit erstrebt habe und die Angelegenheit (dann trotzdem) nicht gelingt, so wird die wahre Rede der Göttin gänzlich unwahr werden. (83) Die (Menschen), die die schweren Sünden begangen haben, diese sollen durch die Rede des Buddha bekehrt werden und auch durch die Arhats und (durch das), was an Dankesreden vorhanden ist. (84) Und ŚARĪPUTRA und MAUDGALYĀYANA und die ersten der Gemeinde des Erhabenen, die völlig wahrhaften Reden dieser und anderer, möchten sie doch all das für mich zur Vollendung bringen! (85) Ich lade jetzt alle ein, die Schar der Hörer (*śrāvaka*) des Buddha. Möchten sie doch alle schnell herkommen und (263)

6b (= R-M 508)

- 213 (1) tükäl bütürzünlär ,, köñültäki
twyk'l pwydwrz wn l'r ,, kwnkwl t'ky
- 214 (2) tiläkimin ,, küsâyür m(ä)n kolur m(ä)n ,,
tyl'kymyn ,, kwys'ywr mn qwlwr mn ,,
- 215 (3) köni kertü čn savıg ,, alku ugrn
kwyny kyrtw čyn s'vyq ,, 'lqw 'wqryn
- 216 (4) küsâyür m(ä)n ,, äzügsüz igidsiz kertü söz-
kwys'ywr m(ä)n ,, 'swkswz 'ykytsyz ((kyrtw)) swyz
- 217 (5) üg ,, üstün turdaçı t(ä)ñrilärig ,,
wk ,, 'wysdwn twrd'čy tñkry l'ryk ,,
- 218 (6) öñ alkinčusı oronta ,, ulaıı
'wynk 'lqynčw sy (P) 'wrwn t' ,, 'wl'dy
- 219 (7) kızıgča şudavaş ,, arıg yertä
k'sykč' şwd'v'z ,, 'ryq yyr t'
- 220 (8) turdaçılarıg ,, ulug äzrua
twrd'čy l'ryq ,, 'wlwq 'z rw'
- 221 (9) buryukların ymä birgärü ,, ançulayu
pwrywq l'ryn ym' pyr'rw ,, 'nčwl'yw
- 222 (10) ok kalısız ,, äzrua kuvragı
'wq q'lysyz ,, 'z rw' qwvr'q y
- 223 (11) t(ä)ñrilärig ,, äñ mintin keñürü ,,
tñkry l'ryk ,, 'nkmyntyn kynkwrw ,,
- 224 (12) üç mıñ yertinčü içintäki ,,
'wyč mynk yyrtynčw 'yčynt'ky ,,

- 225 (13) sav atl(ı)g lokağatı ,, yertinçü
s'v ''tlq lwk't'dw ,, yyrtynčw
- 226 (14) yer suv eyäsin ,, takı ymä
yyr swv 'yy' syn ,, t'qy ym'
- 227 (15) birläki ,, terinin kuvragın barča-
pyrl'ky ,, tyrynyn qwvr'q yn p'rč'
- 228 (16) nı ,, ol kamag t(ä)ñrilärig ,,
Ny ,, 'wl q'm'q tnkry l'ryk ,,
- 229 (17) alkunı barča ötünür m(ä)n ,,
''lqw ny p'rč' 'wytwnwrmn ,,
- 230 (18) y(a)rlıkančüçi köñül öriñip ,,
yrlyq'nčwčy (P) kwnkwl 'wrydydp ,,
- 231 (19) üştürti koğı ensünlär ,,
'wyz dwrty qwty 'ynswn l'r ,,
- 232 (20) erinčkäyü y(a)rlıkap ,, yumgın
'yrynčk'yw yrlyq'p ,, ywmqyn
- 233 (21) körüp alzunlar ,, adınlar
kwyrwp ''lz wn l'r ,, ''tyn l'r
- 234 (22) b(ä)lgürtmäki üzä ärksintäci {,,}
plkwrtm'ky 'wyz ' 'rksynt'čy ,,
- 235 (23) atl(ı)g az ärigdä <,,> b(ä)lgürtgä-
''tlq ''z 'rykd' plkwrtk'

(212-214) Aklımda arzuladığım bütün herşeyi tamama erdirsiniz. (214-215) Gerçek₂ sözü istiyor ve niyâzda bulunuyorum. (215-217) Yanlıssız₂ gerçek sözü tamamıyla arzuluyorum. (217-220) Yukarıda, şekil sınırının yerinde (Skr. *akanişṭha*) mükim semavî varlıkları ve sırasıyla diğer *Śuddhâvâsa* [isimli] saflık yerindeki mükimleri, (220-223) yüce Brahman ve onun yardımcıları (Skr. *brahmapurohita*) ile beraber yine aynı şekilde bütün Brahma topluluğundaki semavî varlıkları, (223-226) hatta daha da geniş olarak üç binlik kâinat (Skr. *trisâhasra-mahâsâhasra-lokadhātu*) içerisindeki *sahâ* isimli *lokadhātu* (Skr. *sahâ-lokadhātu*) yeryüzünün₂ sahibi (Skr. *pati*) ile (226-229) ve ayrıca onun maiyetindeki topluluğun₂ hepsini, bütün semavî varlıkların tamamını₂ davet etmek üzere arzda bulunuyorum. (230-233) [Onlar], merhamet düşüncesini ortaya çıkartıp yukarıdan aşağıya insanlar, [bana] merhamet edip [beni] kontrol altına alıp [kurtarmak gayesiyle] himaye etsinler. (233-235) Diğerlerini dönüştürmekte muktedir isimli hırs yerinde (Skr. *paranirmita-vaśavartin*),

(438 b16-23) 成就我求心所求真實語皆願無虛誑上從色究竟及以淨居天大梵及梵輔一切梵王衆乃至遍三千索訶世界主 并及諸眷屬我今皆請召惟願降慈悲哀憐同攝受他化自在天

NobelChin: und zur Vollendung bringen, was ich im Herzen erstrebe! (86) Die völlig wahren Reden, die ich erstrebe, möchten sie doch nichts Falsches enthalten! Oben bis zu den AKANIŞTHAS und auch die ŚUNDHAVASA-DEVAS. (87) Den großen BRAHMAN und die BRAHMAPUROHITAS und alle Scharen der BRAHMAN-Könige und auch die die Dreitausend (Welten) Durchdringenden und den Herrn der *Sahā*-Welt, (88) Und auch all ihr Gefolge lade ich jetzt sämtlich ein. Möchten sie doch Mitgefühl und Erbarmen herabsenden und in Barmherzigkeit sich (meiner) annehmen! (89) Die PARANIRMITAVASĀVARTIN-Götter (263-264)

7a (= R-M 509)

- 236 imaho säk(i)zinč yeti ,,
'ym ' qw s'ksynč yyty ,,
- 237 (1) li säviglig ,, ađak³⁷ asrakı
ly s'vyk lyk ,, ''t'q ''sr'qy
- 238 (2) oronta ,, tušit t(ä)ñri yerintä ,,
'wrwn t' ,, twšyt tñkry yyr ynt' ,,
- 239 (3) näčä bar ärsär t(ä)ñrilär ,, maitri
n'č' p'r 'rs'r tñkry l'r ,, m'ytry
- 240 (4) burhanlarta ulatı ,, ken
pwrq'n l'r t' 'wl'ty ,, kyn
- 241 (5) kälädäči burhanlar ,, yam t(ä)ñri
k'ld'čy pwrq'n l'r ,, y'm tñkry
- 242 (6) yerintä ,, ornag tutmuş
yyrynt' ,, 'wr (P) N'Q twtmyš
- 243 (7) t(ä)ñrilär ,, üç kırk t(ä)ñri yer-
tñkry l'r ,, 'wyč qyrq tñkry yyr
- 244 (8) intä ,, ärig tutmuş ärkliglär ,,
ynt' ,, 'ryk twtmyš 'rklyk l'r ,,
- 245 (9) tört m(a)harančlar oron yatagı
twyrt mq'r'nč l'r 'wrwn y't'qy
- 246 (10) yertinčü yer suv küzätdäči-
yyrtyñčw yyr swv kwys'td'čy
- 247 (11) lär³⁸ ,, ulatı näčä bar ärsär ,, t(ä)ñri-
l'r ,, 'wl'dy n'č' p'r 'rs'r ,, tñkry
- 248 (12) lärnij kuvragı ,, yer sav (düz. suv) oot
l'r nynk qwvr'q y ,, yyr s'v 'wwt

³⁷ AYKaya: antag (278).

³⁸ Krş. kwyz 'dçy l'r (U 2865 v1).

- 249 (13) yeel t(ä)ñrisi ,, sumer tagka
yyyl tnkry sy ,, swmyr t'q q'
- 250 (14) tayaglıglar ,, yeti altunlug
t'y'q lyq l'r ,, yyty ''ltwn lwq
- 251 (15) tag içintä ,, oron ornag tutmuş-
t'q 'yçynt' ,, 'wrwn 'wrn'Q twtmyš
- 252 (16) lar ,, purna-patiri panča-šike ,, kün
l'r ,, pwrn'p'tyry p'nč' šyky ,, kwyn
- 253 (17) ay g(a)rhlar yultuzlar ,, munçulayu
''y krq l'r ywltwz l'r ,, mwnčwl'yw
- 254 (18) bo kamag ,, t(ä)ñrilärniñ kuvrag-
pw q'm'q ,, tnkry (P) l'r nynk qwvr'q
- 255 (19) ı ,, bo yertinçüg küzädip ,, enč
y ,, pw yyrtynčwk kwys'dyp ,, 'ynč
- 256 (20) mänjilig kılzunlar ,, **bolar**
m'nkylyk qylz wn l'r ,, pwl'r
- 257 (21) **kamag t(ä)ñrilär** ,, **tözün yavaš**
q'm'q tnkry l'r ,, twyz wn y'v'š
- 258 (22) **wahšiklar** ,, taplamazlar kılmak-
v'qšyk l'r ,, t'pl'm'z l'r qylm'q
- 259 (23) ıg ,, ayıg kılınč işlärig ,, t(ä)ñri
yq ,, ''yyq qylynč 'yš l'ryk ,, tnkry

(235-239) mutluluk dönüşümünü sağlayacak ayakaltındaki yerde (Skr. *nirmānarati*) (*Paranirmita-vaśavartin*'in aşağısında), *Tuṣita* semasında ne kadar semavî varlık varsa, (239-243) Maitreya Buddhalar ile istikbalde gelecek Buddhalar, *Yāma* semasında mesken tutmuş tanrılar, (243-248) otuzüç tanrı yerinde (Skr. *devās trayas-trimśāḥ*) mesken tutmuş muktedirler, dört *mahārāja* meskeninin2 dünya2 muhafızları [gibi] daha ne kadar semavî varlıklar topluluğu varsa, (248-251) toprak2, ateş ve rüzgar tanrısı, *Sumeru* dağına dayananlar, yedi altınlı dağ içerisinde mesken2 tutanlar, (252-256) *Pūrṇabhadra*, *Pañcaśikha*, güneş, ay, yıldız2 gibi bunlara benzer bütün semavî topluluk bu yeryüzünü muhafaza edip [bizleri] selâmete2 erdirdin. (256-259) Bütün bu tanrılar, asil ve sakin ruhanîler, günah amel işlemeyi tasvip etmez.

(438 b23-c2) 及び樂變化觀史多天衆慈氏當成佛夜摩諸天衆及三十三天四1539大王衆天一切諸天衆地水火風神依妙高山住七海山神衆所有諸眷屬滿財及五頂日月諸星辰如是諸天衆令世間安隱斯等諸天神不樂作罪業

39 [15]

大 = 天 <明>.

NobelChin: und auch die NIRMĀṆARATIS, die TUṢITA-Götterscharen, MAITREYA, der (künftig) Buddha werden wird, (90) Die YĀMA-Götterscharen w1d die Götter der Dreiunddreißig, die Götterscharen der Vier-großen-Könige und sämtliche (anderen) Götterscharen, (91) Die Gottheiten der Erde, des Wassers, des Feuers und des Windes und, die in Anlehnung an den *Sumeru* wohnen, die Scharen der Gottheiten der sieben Meere, der Berge und was da ihr Gefolge ist, (92) VĀSUKI und PAÑCAŚIKHIN, (die Götter von) Sonne und Mond und den Gestirnen, die derartigen Götter-Scharen mögen veranlassen, dass es der Welt wohlgehe! (93) Diese und die anderen Gottheiten freuen sich nicht über die, die sündhafte Taten vollbringen. (264)

7b (= R-M 510)

- 260 (1) burhanıg ayataçı „ buṭemata
pwrq'n yq 'y't'čy „ pwdy m't'
- 261 (2) atl(i)g umay eyäsi „ beş yüz
'tlq 'wm'y 'yy ' sy „ pyš ywz
- 262 (3) oqlan arasınta „ aṅ kičikk(i)y-
'wql'n 'r'synt' „ 'nk kyčykky
- 263 (4) ä oqlı ymä „ t(ä)ṅriläriḡ
' 'wqly ym' „ tnkry l'ryk
- 264 (5) luularıḡ „ yäklär kuvragın
lww l'ryq „ y'kl'r qwvr'q yn
- 265 (6) **ymä birgäri** „ gaṅdarvelar
ym' pyrk'rw „ (P) k'nt'rvy l'r
- 266 (7) kuvragın „ asurelarıḡ ymä
qwvr'q yn „ 'swry l'ryq ym'
- 267 (8) ančulayu ok „ kinarelarıḡ ark-
'nčwl'yw 'wq „ kyn'ry l'ryq 'rq
- 268 (9) asın „ **kišili kiši ärmäzli**
'syn „ kyšy ly kyšy 'rm'z ly
- 269 (10) **kuvragıḡ „ ulug uzun ätöz-**
qwvr'q yq „ 'wlwq 'wswn 't'wyz
- 270 (11) **lüḡ** „ mahoragelarta ulatıḡ „
lwk „ m'qwr'ky l'rt' 'wl'tyQ „
- 271 (12) anın amtı olarnı „ t(ä)ṅri t(ä)ṅri-
'nyn 'mtı 'wl'r ny „ tnkry tnkry
- 272 (13) si burhan küči üzä „
sy pwrq'n kwyč y 'wyz ' „ <<ymqy>>
- 273 (14) yumgı barčanı ayayu „ ötünür

- ywmqy p' rč' ny ''y'yw ,, 'wytwnwr
- 274 (15) m(ä)n okıyu ,, y(a)rlıkančüç⁴⁰ köñül
mn 'wqyyw ,, yrlyq'nčwčy kwnkwl
- 275 (16) küçi üzä ,, küsüşümčä enş-
kwyčy 'wyz ' ,, kwyswš wm č' 'ynz
- 276 (17) ünlär ,, birgärü maña berzün-
wn l' r ,, pyr'k'rw m'nk' pyr'z wn
- 277 (18) lär ,, tıdıgsız ulug tılañurmak ,,
l' r ,, tydyq syz 'wlvq tyl'nkwr'm'q ,,
- 278 (19) kayu näčä bar ärsär⁴¹ ,, ađın-
q'yw n'č' p' r (P) 'rs'r ,, ''tyn
- 279 (20) lar köñülin biltäçi ačok
l' r kwnkwl yn pylt'čy ''čwq
- 280 (21) ağırtlıg körtäçi ,, kut kolur
''tyrtlyq kwyr't'čy ,, qwt qwlwr
- 281 (22) m(ä)n olarka ,, küü kälüg ädrämlär-
mn 'wl' r q' ,, kww k'lyk 'dr'm l' r
- 282 (23) ig ündürsün ,, birgärü maña
yk 'wyndwrswn ,, pyr'k'rw m'nk'
- 283 (24) berzünlär ,, tıdıgsız ulug
pyr'z wn l' r ,, tydyq syz 'wlvq

(259-263) Tanrı *Buddha'*ya hürmet eden *Bhütamätä* isimli umay ilâhesini, onun beş yüz oğlu arasından en küçük oğlunu ve (263-267) semavî varlıkları, ejderhaları (Skr. *nagā*), *Yakşa* topluluğu ile birlikte *Gandharva* topluluğunu, *Asura* topluluğunu ve aynı şekilde, (267-271) *Kimnara* topluluğunu, insan ve insan olmayan topluluğu, büyük ve uzun bedenli *Mahoraga'*lar ve bunlar gibi diğerlerini, bunun üzerine şimdi (271-274) tanrılar tanrısı *Buddha'*nın gücü ile hepsini² hürmetle davet etmek üzere [onlara] arzda bulunuyorum. (274-277) Onlar, niyâzım doğrultusunda, merhamet düşüncesinin gücüyle aşağı insanlar ve beraberinde sınırsız yüce hitabet kabiliyetini bana ihsan etsinler. (278-280) Başkalarının düşüncelerini anlayan ve açıkça² görebilen ne kadar [varlık] varsa, (280-285) onların olağanüstü kabiliyetleri (Skr. *ṛddhi*) ortaya çıkarmasını ve beraberinde sınırsız yüce hitabet kabiliyetini bana ihsan etmesini niyâz ediyorum.

(438 c3-c9) 敬⁴²禮鬼子母及最小愛兒⁴³天龍藥叉衆乾闥阿蘇羅及以緊那羅莫呼洛伽等我以世尊力悉皆申請召願降慈悲心與我無礙辯一切人天衆能了他心者皆願加神力與我妙辯才

⁴⁰ R-M: yrlyq'čwčy; AYKaya: y(a)rlık<a>nčüç (279).

⁴¹ Krş. p' r 'rs'r kyšyly ... (B 3 = U 3252 r3); kyšyly tkry // ... (U 721 r3-4)

⁴² [18] 禮 = 佛 <宮>.

⁴³ [19] 天龍 = 龍天 <三> <宮>.

NobelChin: Die den Buddha verehrende Mutter der Dämonen und ihr jüngster lieber Sohn, (94) die Götter, die Nāgas, die Yakṣas alle, die Gandharvas, die Asuras und auch die Kinnaras, die Mahoragas usw. (95) Durch die Kraft des Erhabenen lade ich sie alle ein. Möchten sie doch ein Herz von Mitgefühl und Erbannen herabsenden und mir die ungehemmte Beredsamkeit gewähren! (96) Alle Menschen und Götter, die das Herz der anderen verstehen, möchten sie doch alle durch ihre Gnade mir die wunderbare Beredsamkeit gewähren! (97) (264-265)

8a (= R-M 511)

- 284 imaho säk(i)zinč säkiz ,,
'ym ' qw s'ksynč s'kyz ,,
- 285 (1) tilanjurmak ,, kök kalig içintä
tyl'nkwrn'q ,, kwyk q'lyq 'yčynt'
- 286 (2) ärigli ,, tolp sansarta
'rykly ,, twlp s'ns'r t' <<twt>>
- 287 (3) tutulmiş ,, kayu näčä bar ärsär ,,
twtwlmyš ,, q'yw n'č' p'r 'rs'r ,,
- 288 (4) tirig tnl(i)g uguşı ,, olar barča bulz-
tyryk tynlq 'wqwš y ,, 'wl'r p'rč' pwlz
- 289 (5) unlar ,, tilanjurmak ädrämig ,, **ötünmiş yalvarmış**
wn l'r ,, tyl'nkwrn'q 'dr'm yk ,, (('wytwnmyš)) y'lv'rmyš
- 290 (6) **ötügümin ,, öñi adınsıg kılmazun-**
'wtwkwmyyn ,, 'wynky (P) ''dynsyq qylm'z wn
- 291 (7) **lar tep** ◊ **munčulayu ötünmiş k(ä)rgäk** ,,
l'r typ ◊ mwnčwl'yw 'wytwnmyš krk'k ,,
- 292 (8) t(ä)ñri kızı¹⁴⁴ kondini bramannı
tnkry qyz y kwndyny pr'm'n nynk
- 293 (9) bo ötügin äşidip inčä tep
pw 'wytwkyn 'şydyp 'ynč' typ
- 294 (10) teti ,, ädgü ädgü braman-a birök
tyty ,, 'dkw 'dkw pr'm'n 'pyrwk
- 295 (11) kim kayu tnl(i)glar kim s(ä)n söz-
kym q'yw tynlq l'r kym sn swyz
- 296 (12) lämiş d(a)rnig ,, d(a)rni üzäki⁴⁵ şlok-
l'myš drnyq ,, drny 'wys'ky şlwk

⁴⁴ Bundan önce, Berlin versiyonlarından birinde "nt' 'wy// var (80TBI: 523b r1).

⁴⁵ AYKaya: üzäki <ögdi> (279).

- 297 (13) lerig⁴⁶ agızlarında tutup ,, nomča
l'ryk ''qyz l'rynt' twtwtwtp ,, nwm č'
- 298 (14) töröçä üç ärdinikä inanıp⁴⁷
twyrwč' 'wyč 'rdyny k' 'yn'nyp
- 299 (15) süzök kertgünč köñül öritip
swyswk kyrtkwnč kwnkwl 'wrytytp
- 300 (16) köni ögin köñülin⁴⁸ bo nom ärdinig
kwyny 'wykyn kwnkwl yn pw nwm 'rdynyk
- 301 (17) okıy⁴⁹ d(a)rnılarıg sözläyü⁵⁰ nä
'wqyyw drny l'ryq swyz l'yw n'
- 302 (18) törlüg kut kolunsarlar⁵¹ ,,
twyrlwk qwt (P) qwlwns'r l'r ,,
- 303 (19) barča köñül eyin kangay bütgäy ,,
p'rč' kwnkwl 'yyyn q'nq'y pwytk'y ,,
- 304 (20) antag küsüş yok kim⁵² kanmaguluk
'nt'q kwyswš ywq kym q'nm'qwlwq
- 305 (21) bütmgülük ,, öñi kitärsär
pwytm 'kwlwk ,, 'wynky kyt'rs'r
- 306 (22) kertgünčsüz köñülüg tep teti ,,
kyrtkwnčswz kwnkwl wk typdyty ,,
- 307 (23) ötrü ol üdün⁵³ t(ä)ñri t(ä)ñrisi⁵⁴
'wytrw 'wl 'wytwn tkry tkry sy

(285-288) Gökyüzü boşluğu içerisinde mevcut olan bütün *saṃsāra'* da zaptedilen ne kadar [yeniden doğumlu] canlı varlık topluluğu varsa, (288-291) yalvaran₂ arzusun neticesinde onların hepsi hitabet kabiliyetine sahip olsun, [diğerlerinden] farklı kılınmasınlar dendi ve bu şekilde arzda bulunması gerekir [diye söylendi]. (292-294) Tanrıça [*Sarasvatī*], *Brahman Kaunḍinya'*nın bu arzını işitip ona şöyle cevap verdi: (294-299) Ey *Brahman*, *sādhū sādhū!* Şayet hangi canlı senin söylediğin *dhāraṇī'*yi ve *dhāraṇī* hakkındaki *śloka'*ları usulüne₂ göre devamlı zikredip üç *ratna'*ya (Skr. *triratna*) inanarak samimi₂ niyetini yoğunlaştırıp (300-302) doğru düşünceyle₂ bu *dharmā* hazinesini (Altun Yaruk) okuyarak *dhāraṇī'*leri söyleyip çeşitli istekleri talep ederse, (303-305) onların bütün düşünceleri bunun akabinde neticeye ulaşacak₂, öyle ki neticeye ulaştırılmayan₂

⁴⁶ Krş. 'wykdy šlok l'ryk (80TBI: 523b r6).

⁴⁷ Krş. 'yn'nyp kwyny ... (U 721 v2)

⁴⁸ Krş. kwyny 'wykyn kwyny ///wl y/ (80TBI: 523b r9-10).

⁴⁹ Krş. 'wQyyw 'wl (Mainz 277 r6).

⁵⁰ Krş. swyz l'z wn (Mainz 277 r6); ///z l'z wn (Mainz 277 r6).

⁵¹ Krş. qwl's'r l'r (Mainz 277 v1).

⁵² Berlin versiyonlarında kim yoktur. Krş. B 3 = U 3252 v2; U 721 v8; Mainz 277 v2.

⁵³ AYZaya: üdün <tükäl bilgä> (279).

⁵⁴ Krş. twyk'l pylk' tkry tkrysy (U 721 v11-12; Mainz 277 v4-5).

hiçbir arzu kalmayacak, (305-306) [ancak] samimi olmayan düşünceye sahip olanlarınki farklı olacak, dedi. (307) Bunun üzerine, o vakit tanrı tanrısı,

(438 c10-c18) 乃至盡虛空周遍於法界所有含生類與我妙辯才爾時辯才天女聞是請已。告婆羅門言。善哉大士。若有男子女人。能依如是呪及呪讚。如前所說。受持法式。歸敬三寶。虔心正念。於所求事。皆不唐捐。兼復受持讀誦此金光明微妙經典。所願求者。無不果遂。速得成就。除不至心。時婆羅門。深心歡喜合掌頂受

NobelChin: Und auch, die den Luftraum erschöpfend sich nach allen Seiten hin im *dharm*a-Element ausdehnen, alle Klassen der Lebewesen, die da vorhanden sind, mögen mir die wunderbare Beredsamkeit gewähren!" (98) Nachdem zu jener Zeit die Göttin Sarasvatī diese Einladung vernommen hatte, sprach sie zu dem Brahmanen: „Gut so, großer Meister! Wenn da ein Mann oder eine Frau sich auf den derartigen Zauberspruch und auf die Zauberspruch-Lobpreisung stützen und die Regel, wie vorher verkündet, festhalten, zu den drei Kleinodien ihre Zuflucht nehmen und mit ergebenem Herzen recht gedenken, dann werden sie keiner Dinge, die sie erstreben, verlustig gehen. Und weiter: Wer diesen ganz wunderbaren Sūtra-Text Goldglanz festhält, liest und rezitiert, der wird in allen seinen Wünschen ganz von Erfolg gekrönt sein und sie schnell zur Vollendung bringen, außer wenn er es nicht mit ganzem Herzen tut." Da freute sich der Brahmane in tiefem Herzen, legte die hohlen Handflächen aneinander und nahm (die Rede mit Verneigung seines) Hauptes an. (265)

8b (= R-M 512)

- 308 (1) burhan sarasvaṭi t(ä)ḥri kızınḡa
pwrq'n s'r'sv'dy tnkry qyz ynk'
- 309 (2) incä tep y(ar)rlıkati „ ädgü ädgü
'ynč' typ yrlyq'ty „ 'dkw 'dkw
- 310 (3) tözün t(ä)ḥri kızı-y-a „
twyz wn tnkry qyz y y ' „
- 311 (4) ötündün s(ä)n bo nom ärdinig
'wytwndwnk sn pw nwm 'rdynyk
- 312 (5) keñürü yadğalı küyü küzätü
kynkwrw y'tq'ly kwyw kwys'tw
- 313 (6) tutğalı „ yänä ymä alku
twtq'ly „ y'n' (P) ym' 'lqw
- 314 (7) tınl(ı)g oğlanın enč mänjilig
tynlq 'wql'n yn 'ynč m'nykylyk
- 315 (8) kılğuluk ymä tılañurmak ädräm-
qylqwlwq ym' tyl'nkwrw'q 'dr'm
- 316 (9) lig nom buşı bermäkiñ üzä
lyk nwm pwşy pyrm'kynk 'wyz'

- 317 (10) sakınu sözläyü yetinçsiz ulug
s'qynw swyz l'yw yytynçsyz 'wlwq
- 318 (11) ädgü kılınçig kılınç kazgan-
'dkw qylynçyq qyltynk q'sQ'n
- 319 (12) tın kimlär yänä montag
tynk kym l'r y'n' mwnt'Q
- 320 (13) köñül öritsärklär ,, t(ä)rk üdün
kwnkw l'wryts'r l'r ,, trk 'wytwn
- 321 (14) kutrulmıklıg ädgü tüškä utlı-
qwtrwlm'q lyq 'dkw twyş k' 'wtly
- 322 (15) ka täggäylär tep y(a)rılıkadı ◊
q' t'kk'y l'r typ yrlyq'dy ◊

(308-310) *Sarasvatī Buddha*, tanrıçaya [*Brahman Kauṇḍinya*] şöyle buyurdu: Ey asil tanrıça! *Sādhū sādhu!* (311-315) Bu *dharma* hazinesinin (Altun Yaruk) genişçe yayılması ve muhafaza edilip korunması için arzda bulundun. Ayrıca, yine bütün insanoglunu huzura₂ kavuşturmak için (315-319) ve hitabet kabiliyetinin *dharma* sadakasının verilmesi hakkında düşünülüp söylenmesi muhal büyük bir sevap işleyip kazandın. (319-322) Yine kimler bu gibi düşüncede yoğunlaşırsa, hızlıca₂ onları kurtaracak muhteşem ödüle₂ (Skr. *bodhi*) ulaşacaklardır, diye buyurdu.

(438 c19-c23) 爾時佛告辯才天女。善哉善哉。善女天。汝能流布是妙經王。擁護所有受持經者。及能利益一切衆生。令得安樂。說如是法。施與辯才不可思議。得福無量。諸發心者。速趣菩提

NobelChin: Zu jener Zeit sprach Buddha zur Göttin *Sarasvatī*: "Gut so, gut so, gute Göttin! Du (hast, um) diesen wunderbaren Sūtra-König weit zu verbreiten, die (Wesen, die) das Sūtra annehmen und festhalten, zu behüten und zu beschützen, alle Wesen zu fördern und sie Wohlergehen erlangen zu lassen, den derartigen *dharma* verkündet und unerdenkliche Beredsamkeit gewährt, sie (dadurch) unermessliche Verdienste erlangen und (so) alle, die ihr Herz darauf richten, schnell der *bodhi* zustreben lassen". (265-266)

4. Açıklamalar

7-10 **y(a)rılıg (...)** **y(a)rılıkayurlar.** Eski Uygurca tercüme, *Suvarṇaprabhāsottama*'nın Tibetçe (II) tercümesi ile benzerlik göstermektedir. Krş. NobelChin: 260, dip. 1.

19 **ögirü y(a)rılıka-** (→ 27-28 **üntürü y(a)rılıka-**, 29, 31, 38-39 **ürtä y(a)rılıka-**, 47 **tägirü y(a)rılıka-**, 232 **erinçkäyü y(a)rılıka-**). Eski Türkçe *yarlı(g)ka-* fiili 'to graciously do something' anlamındadır, ama fiilin asıl anlamı 'to pity, commiserate' olmalıdır. Fiil yardımcı fiil olarak kullanıldığında konuşanın yüksek statüde olduğunu göstermektedir. Daha geniş bilgi için bk. Erdal 2004: 528. Eski Uygurca metinlerde, 'ünlü zarffiil eki + *yarlıka-*' yapısında anlam ünlü zarffiil ekini alan fiilin üzerindedir, *yarlıka-*

fiili bu yapıda sadece konuşanın yüksek statüde olduğunu göstermektedir. Türkiye Türkçesine aktarımında, *yarlıka-*'nın bu özelliği dikkate alınmıştır.

22-27 keñ yätiz yuka yätiz (...) tillig (...) üntür- Çince metin: 出廣長舌 (438 a2) *chu guang chang she* (G: 2620 6397 408 9788). Krş. NobelChin: 'ihre breite und lange Zunge herausstrecken' (260). Ayrıca bk. 廣長舌 = Skr. *prabhūta-tanu-jihva* (Hirakawa: 1073 [s. 430b]). Burada, aslında *Buddha*'nın 32 *lakṣaṇa*'sının birinden bahsedilmektedir. Skr. *prabhūta-tanu-jihva* 'seine Zunge ist ausgedehnt und dünn' için bk. NobelChin: 244-245, dip. 4. *Buddha*'nın 32 *lakṣaṇa*'sının sıralandığı listede bu *lakṣaṇa* 26. sıradadır. Krş. *keñ yadovı yuka yılınçig til ve yuka yılınçga keñ yadovı til* (Barutçu 1992: 27). Uygur mütercim(ler)in, Çince karakterleri ilâvelerle tercüme etmesinin nedeni muhtemelen burada *Buddha*'nın 32 *lakṣaṇa*'sının birinden bahsedilmesi olmalıdır. Bununla birlikte, *agızlıg vımanıntın keñ yetiz kirsiz münsüz arıg süzök tillig ärdini* için bk. Wilkens 2016: 4065-4067 [s. 429-430].

22-23 yumşak yımırğa. Çince metinde karşılığı yoktur, Uygur mütercim(ler)in metne ilâvesidir. Taramalarımıza göre, başka bir Eski Uygurca metinde *yımırğa*'ya rastlanmamıştır. *Yumşak yımırğa* 'yumuşak, narin', Eski Türkçe sözlüklerden sadece DTS'de (280a) kaydedilmiştir. Kelimenin anlamı ve yapısı muhtemelen *yumşak* ile irtibatlıdır. Eski Türkçe *yumşak* 'soft' için bk. EtymDic: 938b. Krş. *yumurtga yāš* 'baklagillerden ıspanak ve karnabahar gibi yumuşak olan ve içinde sinir bulunmayan ve hıyar gibi kütür kütür olan herşeye *ye* ve *mim*'in esresiyle *yumurtga* adı verilir' (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 631 [s. 527]).

27 vımanlarınta. Krş. AYKaya: *yimänlärıntä* (275). Çince metinde karşılığı yoktur, Uygur mütercim(ler)in metne ilâvesidir. Krş. *vıman* << Skr. *vimāna* 'a palace, the palace of an emperor or supreme monarch' (MW: 980a). Burada, *Buddha*'nın ağzı bir saraya benzetildiği için *vimāna* kullanılmıştır.

32-35 çambudıvıp yertinçüg ulatı üç divıplarıg mıñ yertinçüg üç mıñ ulug mıñ yertinçüg. Çince metin: 覆贍部洲及四天下能覆一千二千三千世界 (438 a2-3) *fou shan bu zhou ji si tian xia neng fu yi qian er qian san qian shi jie* (G: 3723 9685 9484 2444 10291 11208 3759 8184 4230 5342 1725 3363 1725 9552 1725 9969 1522). Krş. NobelChin: '(damit) Jambudvīpa und die vier Reiche bedecken, die Welt-Elemente der Eintausend, Zweitausend und Dreitausend bedecken' (260). Eski Uygurca tercüme, Çince metinden biraz farklıdır. Çince 四天下 karakterleri ile aslında 'dört dvīpā', yani 'dört kıta' kast edilmektedir: *Jambudvīpa*, *Pūroavideha*, *Avaragodānīya*, *Uttarakuru*. Çince metinde, *Jambudvīpa* zikredildiği için, Uygur mütercim(ler), haklı olarak Çince metindeki gibi 'dört kıta' değil, 'üç kıta' olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda, Çince ve Tibetçe tercümedeki mantık hatasının (NobelChin: 260, dip. 3), Eski Uygurca tercümede olmadığı söylenebilir. Diğer taraftan, Eski Uygurca tercümede 二千 karakterlerinin karşılığı bulunmaz. Budist kozmogolojide üç tür kâinattan bahsedilir: 1. 一千世界 = küçük kâinat (Skr. *sāhasra-cūḍika-lokadhātu*); 2. 二千世界 = orta kâinat (Skr. *dvīsāhasra-madhyama-lokadhātu*); 3. 三千世界 = büyük kâinat (Skr. *trisāhasra-mahāsāhasra-lokadhātu*) (NobelChin: 16-17, dip. 4). Eski Uygurca tercümede, Skr. *dvīsāhasra-madhyama-lokadhātu* karşılığındaki 二千世界 karakterleri muhtemelen tercüme edilmemiştir.

34-35 üç mıñ ulug mıñ yertinçü. Çince metin: 三千世界 (438 a3) *san qian shi jie* (G: 9552 1725 9969 1522). Aslında Eski Uygurca tercüme, Skr. *tri-sāhasra-mahā-sāhasra-lokadhātu*'nun kelime kelime tercümesidir. Krş. Skr. *tri-sāhasra* 'consisting of 3000' (MW:

461b); *mahā* 'great' (MW: 794a); *sāhasra* 'relating or belonging to a thousand' (MW: 1212b); *lokadhātu* 'a region, or part of the world' (MW: 871b).

39-42 sakını sözlüyü yetinçsiz ol antag ıdok kutlug tillig ärdiniläri üzä. Çince metne göre, 不可思議 (438 a4) *bu ke si yi* (G: 9456 6078 10271 5460) kendisinden sonra gelen ifadeleri nitlemektedir. Krş. NobelChin: 'die unerdenklichen, die alle Qualen der Leiden beseitigen' (260). Uygur mütercim(ler), Çince metindeki bu anlamı uygun bulmadıkları için, 不可思議 karakterlerinin karşılığındaki *sakını sözlüyü yetinçsiz*'in nitelediği *ol antag ıdok kutlug tillig ärdiniläri üzä* kısmını metne ilâve etmiştir.

44 isilmiş çolmiş. Eski Uygurca metinde *isilmiş çolmiş* ifadesi 42-47. satırlar arasında yer alır. Bu satırlar, Çince metinle birebir uyumlu değildir. Uygur mütercim(ler), bu kısmı ilâvelerle genişletmiştir. Eski Uygurca metindeki *yänä inçip nizvanilig oot yalının örtänü küyä turdaçı isilmiş çolmiş köñüllüg erinç y(a)rılıg tınl(ı)g ogıanların nomlug yağmur yağıtıp enç tınça tögürü y(a)rılıkadular* ifadesinin karşılığında, Çince metinde 能除一切煩惱炎熱 (438 a4-5) *neng chu yi qie fan nao yan re* vardır. Krş. NobelChin: 'die alle Qualen der Leiden beseitigen' (260). Çince metindeki 煩惱炎熱 *fan nao yan re* (G: 3411 8165 13069) karakterleri, Eski Uygurca tercümede ilk olarak *nizvanilig oot yalının* ile ve sonra da anlamı daha da güçlendirmek gayesiyle *isilmiş çolmiş* ilâve edilerek tercüme edilmiş olmalıdır. Çince karakterler, NobelChin'de 'Qualen der Leiden' (260) ile Almancaya çevrilmiştir. Eski Türkçe sözlüklerde görebildiğimiz kadarıyla *isi-* 'yanmak' fiilinin {-X}l- ekli gövdesi şimdiye değin kaydedilmemiştir. Buradaki yer dışında *isil-* gövdesini başka bir yerde tanıklayamadık. Dolayısıyla metindeki *isil-* 'ısınmak, yanmak' gövdesi, şimdilik bir 'hapax legomenon' olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, AYKaya'nın dizininde R-M: 500/16'daki *isilmiş, isil-* maddesi altında gösterilmiştir (510b). Maddede *isil-* olarak gösterilen kelimeler, 500/16'nın dışında 'azalmak' anlamındaki *esil-*'dir. Diğer taraftan, OTWF'de *çol-* fiili *çu-l-* 'to be smitten, afflicted' şeklinde kaydedilmiştir (658). Tabii bu anlam kelimenin metaforik anlamıdır ve kelimenin asıl anlamı 'yanmak' olmalıdır. Kelimenin /o/'lu okunuşu ve türevleri için bk. Uçar 2014: 151-162.

52 yükünü tägin- (→ 56 bolu tägin-, 161-162, 163 sözlüyü tägin-). Eski Türkçede *tägin-* fiili 'to get to, undergo, experience; to be entitled to' anlamındadır, ama Eski Uygurcada 'auxiliary of humbleness' işlevinde de kullanılmaktadır (OTWF: 617). Eski Türkçe *tägin-* hakkında geniş bir izah için bk. Kara 2002: 98-101, dip. 8. Fiilin metnimizdeki kullanımı ise yine *y(a)rılıka-* fiilinde olduğu gibi konuşanın hiyerarşik pozisyonunu göstermektedir, ama bu fiil, konuşanın alt statüde olduğunu ifade eder. Buna dayanarak, fiil 'cürret etmek' ile Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

54-55 sukançig tatıglıg. Çince metin: 微妙 (438 a6) *wei miao* (G: 12586 7857). Krş. NobelChin: 'wunderbar' (260). BANG, *sukançig*'ın kökenini *sogan* 'Zwiebel' (1930: 16) ile ilgili görmüştü. Kelimenin *sukançig* şeklinde okunuşu ile 'fine, wonderful, exquisite, subtle' anlamı ve kökeni için bk. OTWF: 364. Bununla beraber ikilemenin 'liebliche₂' şeklinde tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 231, ama 'lieblichen, süßen' şeklinde ikilemesiz tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 238. Bize göre, *sukançig tatıglıg* burada 'wunderbar₂' anlamında bir ikileme (Worthäufung) olmalıdır.

67-73 yükünür m(ä)n tört törlüg kutka katıglandaçılarınñ sukançig tatıglıg tılañurmak ädrämiñä yükünür m(ä)n tört törlüg kutka tägmiş tözünlärniñ sukançig tatıglıg tılañurmak ädrämiñä. Çince metinde bu kısımda 四向四果妙辯才 (438 a8) *si*

xiang si guo miao bian cai (G: 10291 4283 10291 6627 7857 9209 11496) vardır. Krş. NobelChin: 'Verehrung (...) der wunderbaren Beredsamkeit derer, die die vier Früchte der vier Hinwendungen (erlangt haben)' (260). NobelChin'de belirtildiği üzere Çince 四向四果 karakterleri bir kavramı ifade etmektedir. Buna göre, Buradaki *tört törlüg kut* ile kast edilen 'dört çeşit kurtuluş hedefine yöneliş' olmalıdır. Bunlardan ilki ıstıraplara tahammülün, ikinci ile üçüncüsü *kāmadhātu*'nun 'arzular âlemi' çeşitli düşüncelerinin bertaraf edilmesinin ve dördüncüsü de 'semavî dünya-elementleri' (*rūpa-* ve *arūpadhātu*) hakkındaki düşüncelerin bertaraf edilmesinin tahammülüne yöneliştir. Mahāyāna Budizminde Bodhisattvaların aydınlanma yolunda kat ettikleri on aşama (Skr. *daśa-bhūmi*) bulunmaktadır. NOBEL, 果 karakterinin *Bodhisattva*'ların aydınlanma yolunda kat ettikleri on aşamanın yedinci ve onuncu aşamalarının 'neticesi, meyvesi' olduğunu belirtmektedir (260, dip. 5). *Bodhisattva*'ların aydınlanma yolunda kat ettikleri on aşamanın yedinci ve onuncu aşamaları için bk. '7. 須陀洹地 *śrota-āpanna*, now definitely in the stream and assured of *nirvāṇa*; 8. 斯陀含地 *sakrdāgāmin*, only one more rebirth; 9. 阿那含地 *anāgāmin*, no rebirth; and 10. 阿羅漢地 *arhatship*' (SH: 47b). Uygur mütercim(ler), yukarıda bahsedilen kavramı *tört törlüg kutka katıglandaçı* ile *tört törlüg kutka tögmiş tözünlär* ile Çince kavramı genişleterek tercüme etmiştir. Buradaki *kut*, Çince metindeki 果 *guo* 'meyve, netice' karşılığında olmalıdır. Ayrıca, *tört törlüg kutka katıglandaçı* *tört törlüg kutda turmiş* 'die sich um die vier Arten von Heil bemühen oder sich (bereits im Stand des) vierfachen Heils befinden' için bk. Wilkens 2016: 00118-00119 [s. 208-209].

74-75 tört törlüg tözünlärniñ kertüsi nomug nomladaçılar. Çince metin: 四聖諦語 (438 a9) *si sheng di yu* (G: 10291 9892 10947 13626). Krş. NobelChin: 'die vier edlen Wahrheiten verkünden' (260-261). Çince metne göre, *tört törlüg tözünlärniñ kertüsi nom, Buddha*'nın dört asil hakikatidir. Dört asil hakikat için bk. 四諦 [veya 四聖諦] '(...) the four dogmas, or noble truths, the primary and fundamental doctrines of Śākyamuni, said to approximate to the form of medical diagnosis. (...) 1. 苦 suffering is the lot of the 六趣 six states of existence; 2. 集 is the aggregation (or exacerbation) of suffering by reason of the passions; 3. 滅 is nirvana, the extinction of desire and its consequences, and the leaving of the sufferings of mortality as void and extinct; 4. 道 is the way of such extinction, i.e. the 八正道 eightfold correct way. (...)'

(SH: 182a). Eski Uygurca metinlerdeki *Buddha*'nın dört asil hakikati için bk. Barutçu-Özönder 1996: 373-423.

84 t(ä)ñri (→ 92, 95, 99, 101, 104, 109, 111, 114, 116, 118, 148, 217, 223, 228, 239, 247, 254, 257, 263). Eski Uygurca kelimenin aktarımının 'tanrı' ile yapılması kelimenin anlamını tam olarak ifade etmez. EtymDic'te *t(ä)ñri* için verilen 'heaven as a kind of impersonal deity' ve 'God' (523b) anlamı da yukarıda gösterilen yerler için tam olarak uygun değildir. Yukarıdaki yerlerde *t(ä)ñri* genellikle Çince 天 *tian* (G: 11208) ve Skr. *deva* karşılığındadır. Burada kelime Budist kozmogolijedeki semavî varlıkları ifade etmek için kullanılmıştır. Bu nedenle kelimenin 'semavî varlık' veya 'celestial' anlamında düşünülmesi yanlış olmayacaktır.

89-90 manase atl(ı)g luu hanı. Çince metin: 摩那斯王 (438 a11) *mo na si wang* (G: 7969 8090 10262 12493). Krş. NobelChin: 'könig Manasvin' (261). Krş. 摩那斯 'Mānasa; Manasvatī, (...) the dragon who is the tutelary deity of this lake' (SH: 438a). Eski Uygurca tercüme, *Suvarṇaprabhāsottama*'nın Tibetçe (II) tercümesi ile benzerlik göstermektedir.

Krş. NobelChin: 261, dip. 4. Tibetçe metinde de *Mānasa'*nın 'ejderha, *nāga'* olduğu ifade edilmiştir.

92 somaye (?) atl(ı)g t(ä)ñri. Çince metin: 聰明夜天 (438 a12) *cong ming ye tian* (G: 12020 7946 12970 11208). Krş. NobelChin: 'der klugen Rātridevī' (261). Uygur mütercim(ler), acaba Çince karakterleri tam olarak anlayamadı veya yeniden Sanskritçeleştiremedi mi? *Somaye*, yazımı dolayısıyla *somaye* veya *somave* şekillerinde okunabilir, zira Uygur yazısında *ye* ve *ve* arasındaki fark neredeyse anlaşılmayacak kadardır. Kelimenin *somavi* şeklinde okunuşu için bk. AYKaya: 276. İhtiyatlı olarak *somaye'*nin Sanskritçe aslını *saumya* olarak düşünürüz. Krş. *saumya* 'relating or belonging to soma (the moon-god)' (MW: 1254a) ve *soma* 'is identified with the moon [as the receptacle of the other beverage of the gods called *amṛta*, or as the lord of plants cf. indu, *ośadhi-pati*] and with the god of the moon, as well as with *viṣṇu*, *śiva*, *yama*, and *kubera* (...)' (MW: 1249c). Diğer taraftan, semavî varlığın Tibetçe (I) tercümesi de Çince karakterlerle uyuşmamaktadır. Krş. NobelChin: 261, dip. 5.

98-99 suprañiñti atl(ı)g t(ä)ñri. Çince metin: 善住天子 (438 a13) *shan zhu tian zi* (G: 9710 2527 11208 12317). Krş. NobelChin: 'Devaputra Suprañiñti' (261). Krş. 善住 = Skr. *suprañiñti* (Hirakawa: 533 [s. 261a]). Uygur mütercim(ler), muhtemelen NOBEL'in 'Devaputra' ile çevirdiği 天子 karakterlerini tam olarak tercüme etmemiştir.

101 v(a)çira-pani t(ä)ñri. Çince metin: 金剛密主 (438 a13) *jin gang mi zhu* (G: 2032 5895 7835 2526). Krş. NobelChin: 'Vajraguhyādhipa' (261). Krş. 金剛密主 = Skr. *vajra-pāñi* (Hirakawa: 3864 [s. 1184b]). Uygur mütercim(ler), Çince karakterleri yeniden Sanskritçeleştirmiştir.

106 vimale atl(ı)g t(ä)ñri kızı. Çince metin: 毘摩天女 (438 a14) *pi mo tian nü* (G: 9051 7974 11208 8419). Krş. NobelChin: 'der Göttin Bhīmā' (261). Krş. 毘摩 '(...) also used for 毘摩羅 *vimalā*, unsullied, pure; name of a river, and especially of Śiva's wife' (SH: 306a). Uygur mütercim(ler), Çince karakterleri yeniden Sanskritçeleştirmiştir.

106 t(ä)ñri kızı (→ 166, 169, 292, 308, 310). Bu yerlerde *t(ä)ñri kızı* genellikle Çince 天女 *tian nü* (G: 11208 8419) ve Skr. *devi* karşılığındadır. İfadenin anlamı 'dişi semavî varlık' olmalıdır. Krş. Açıklama 84. Ancak metinde kelime 'tanrıça' ile aktarılmıştır.

108-113. Bu satırlar arasında, tanrı isimleri zikredilmektedir. Satırların öncesinde ve sonrasında tanrı isimleri vardır, ama kırmızı mürekkeple yazılmamıştır. Bu satırlar ise, St. Petersburg yazmasında kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Acaba müstensih bu satırların tercümesinde şüphe olduğuna dikkat çekmek için mi kırmızı mürekkep kullanmıştır? Krş. satır 83-86, 132-134.

108-109 šişi-devi (?) atl(ı)g t(ä)ñri. Çince metin: 侍數天神 (438 a15) *shi shu tian shen* (G: 9915 10075 11208 9820). Krş. NobelChin: 'der Gottheit Gaṇapati' (261). NobelChin'de, Çince karakterlerin karşılığının 'muhtemelen' Skr. *Gaṇapati* olduğu ifade edilmiştir (262, dip. 6). Bu kısım, kırmızı mürekkeple yazıldığı için yazmanın aslından kontrol edilemiyor. Eski Uygurca metindeki *šişi-devi'*nin aslı AYKaya'da Skr. *śiṣyadeva* olarak gösterilmiştir (676b), ancak Skr. *śiṣya* 'pupil, scholar, disciple' (MW: 1077a) anlamındadır. Gösterilen bu kökenin anlamı ile Çince 侍數 karakterleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Muhtemelen, Uygur mütercim(ler), Çince karakterin Skr. karşılığını tespit edememiş ve Çince 侍數 *shi shu* karakterlerini yazıçevrimini vererek tercüme etmiştir. Bunun yanında isimin ikinci kısmı *devi*, Çince

天神 *tian shen* karşılığında olmalıdır. Krş. Skr. *deva* 'heavenly, divine' (MW: 492b) ve 天神 = Skr. *deva* (Hirakawa: 737 [s. 335a]).

113-114 širi-mati atl(ı)g t(ä)ñri. Çince metin: 室唎末多 (438 a16) *shi li mo duo* (G: 9974 6887 7999 11302). Krş. NobelChin: 'der Göttin Śrīmati' (261). Çince metinde 室唎末多 karakterleri yerine <宋> *song*, <元> *yuan*, <宮> *gong* nüshalarında 室利末多 vardır. Yani, 唎 *li* (G: 6887) yerine 利 *li* (G: 6885) bulunmaktadır. Krş. 室利 'śrī, fortunate, lucky, prosperous; wealth; beauty; name applied to Lakṣmī and Śarasvatī' (SH: 300a). Uygur mütercim(ler)in elindeki Çince nüsha, muhtemelen <宋> *song*, <元> *yuan*, <宮> *gong* nüshalarından birine aittir. Diğer taraftan, tercümedeki *mati* muhtemelen Çince 末多 *mo duo* karakterlerinin yazıçevrimidir. Krş. 末 'branch, twig, end, dust, not; translit. *ma, va, ba*' (SH: 191a) ve 多 'bahu, bhūri, many, all; translit. *ta*' (SH: 209a).

116 širi-devi atl(ı)g t(ä)ñri. Çince metin: 醯哩言詞 (438 a16) *xi li yan ci* (G: 4113 6873 13025 12401) vardır. Krş. NobelChin: 'der Reden des Heri' (261). Eski Uygurca tercümede, *širi-devi atl(ı)g t(ä)ñri* 111. satırda da geçiyor, ancak bu ifadelerin karşılığında Çince metinde 室唎天女 (438 a15) *shi li tian nü* (G: 9974 6887 11208 8419) vardır. Krş. NobelChin: 'der Göttin Śrī' (261). Acaba Eski Uygurca metinde, farklı Çince karakterler 111. ve 116. satırlarda aynı şekilde mi tercüme edildi, yoksa bu kısımlardaki *širi-devi*'ler aynı değil midir? Belki de Uygur yazıcı, kelimenin başında bulunması gereken *qāf* harfini *šin* ile yazmıştır. O zaman kelime *qyry* yani *hiri* şeklinde okunabilir. Krş. 醯 'pickle, translit. *hi, he, hai*' (SH: 474b) ve 哩 = Skr. *re* (Hirakawa: 504 [s. 254b]). Zaten, Tibetçe tercümede de Çince karakterler *hi-ri* şeklinde seslik karşılığı gösterilmek suretiyle tercüme edilmiştir (NobelChin: 261, dip. 9). Diğer taraftan, 116. satırdaki *širi-devi*'nin karşılığında Berlin yazmalarından birinde [š]iri-vate (?) bulunmaktadır (U 2592 r6). Dolayısıyla, Berlin yazmasındaki tercümenin farklı olduğu söylenebilir. Berlin yazmasındaki [š]iri-vate' deki *vate* için bk. 言 = Skr. *vāda* (Hirakawa: 3433 [s. 1070b]).

120 harini anası. Çince metin: 訶哩底母 (438 a17) *he li di mu* (G: 3940 6873 10902 8067). Krş. NobelChin: 'der Mutter Hārītī' (262). Çince metindeki 訶哩底 karakterleri tercüme edilirken, yeniden Sanskritçeleştirilmiş olmalıdır. Buna göre, 訶哩底, Skr. *hariṇī* karşılığında olmalıdır. Krş. Skr. *hariṇī* 'name of the mother of Hari (Viṣṇu)' (MW: 1291b). AY'de kelimenin geçtiği diğer iki yer için bk. R-M: 425/10, 431/22.

122-123 tözün yavaš yäklär. Çince metin: 諸藥叉神 (438 a18) *zhu yao cha shen* (G: 2571 12958 186 9820). Krş. NobelChin: 'der Yakṣa-Gottheiten' (262). Eski Türkçe *yavaš* 'gentle, mild, peaceable' için bk. EtymDic: 880b. Eski Uygurcada *yavaš*, *amul* ile eş anlamlı olmalıdır. Eski Uygurca *amul* 'barış, huzur, uyum, barışseverlik, yumuşaklık; barışçı, sakin, yumuşak' için bk. Röhrborn 2015: 127.

129-130 ädrämlin (düz. ädrämlig). R-M: 'dr'm nynk. Düzeltme için bk. U 1841 r1 ve Röhrborn 2015: 266.

130 iş küdüg. Çince metin: 業 (438 a19) *ye* (G: 12991). Krş. NobelChin: 'Taten' (262). Krş. 業 '*karman, karma, 'action, work, deed'; 'moral duty'; 'product, result, effect.'* M.W. The doctrine of the act; deeds and their effects on the character, especially in their relation to succeeding forms of transmigration (...) (SH: 403b).

130-131 art basut kıl- Çince metin: 資助 (438 a19) *zi zhu* (G: 12342 2600). Krş. NobelChin: 'helfen' (262). Aynı şekilde ifadenin 'helfen₂' şeklinde tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 266. Ayrıca, 資助 *zi zhu* 'to aid' için bk. G: 12342 [1s. 528b].

134-135 äzügsüz armaksızlar. Çince metin: 無欺誑 (438 a20) *wu qi kuang* (G: 12753 1046 6411). Krş. NobelChin: 'die ohne Verleumdungen' (262). Metindeki *äzügsüz armaksız*'ın 'die ohne Irreführung' ile tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 259. Çince metindeki 欺誑 *qi kuang* karakterleri 'aldatma, hile' anlamında olmasına rağmen, NOBEL bu karakterleri 'Verleumdung' ile tercüme etmiştir, bu anlamda Eski Uygurca tercüme doğru olanıdır.

138-139 ürtüg ägrig. Çince metin: 纏蓋 (438 a21) *chan gai* (G: 339 5784). Krş. NobelChin: 'die Verstrickungen' (262). Eski Uygurca metindeki *ürtüg*, Çince metinde 蓋 *gai* karşılığında, *ägrig* ise 纏 *chan* karşılığındadır. Eski Uygurca *ürtüg* 'covered' için bk. OTWF: 173 ve *ägrig* '(geistige) Bande, Bindung; Verstrickung' için bk. UW: 359a. Krş. 蓋 'a cover, anything that screens, hides, or hinders; to build; then, for. The passions which delude the real mind so that it does not develop. A hat, or umbrella, or any cover. The canopy over a Buddha' (SH: 428a) ve 纏 = Skr. *āvṛta* (Hirakawa: 2899 [s. 942b]); 蓋 = Skr. *nivaraṇa* (Hirakawa: 31899 [s. 1023a]). Eski Uygurca metinde, *ürtüg* ve *ägrig* ile kast edilen, zihnin hikmet işlevini engelleyen unsurlardır. Metnimizdeki gibi *ägrig*'in 'bağ, köstek' anlamı için bk. Dietz et al 2015: 2295 [s. 240-241].

144-145 yıdın yukın tarkarmışlar. Çince metin: 無塵習 (438 a23) *wu chen xi* (G: 12753 661 4087). Krş. NobelChin: 'die keine schmutzigen Gewohnheiten haben' (262). Ayrıca kelimelerin farklı okunuşu için bk. AYKaya: *yitin yokın* (277). Uygur mütercim(ler), Çince metindeki 無塵 *wu chen* karakterlerini muhtemelen *yıdın yukın tarkar-* ile yorumlu olarak tercüme etmiştir. Krş. 無塵 'dustless, without an atom of the material or unclean, immaterial, pure' (SH: 378b). Uygur metinde, sondaki 習 *xi* karakteri tercüme edilmemiştir, çünkü karakter anlam bakımından uygun görülmemiştir. Buradaki *yıd yuk*, *kleśā*'lardan kalan 'bulaşık₂' veya 'artık₂' olarak düşünülebilir. AY' de 48/23-49/1' de *yıdı yukı birle*, Çince 究竟 *jiu jing* karşılığındadır. Bu anlamda ikilemenin 'Rest' ile tercüme edilişi ve hakkındaki izah için bk. Wilkens 2001: Anm. 302-303 [s. 178-179]. Ayrıca, *Daśakarmapathāvadānamālā* neşrinde *yıdı yukı*'nın 'Stumpf und Stiel, vollkommen' ile tercümesi için bk. Wilkens 2016: 00007 [s. 204-205] ve *Dīvānū Lugati't-Türk*'teki *yuk* 'the residue of food in a bowl [= Arapça *sulāta*]' için bk. Dankoff-Kelly 1984: 515 [s. 231].

145-146 yeg yüräktä (düz. yürügtä) turmuşlar. Çince metin: 住勝義 (438 a24) *zhu sheng yi* (G: 2527 9876 5454). Krş. NobelChin: 'die in hervorragenden Prinzipien ihre Stätte haben' (262). Krş. AYKaya: *yüräkdä* (277). Eski Türkçede 'the heart, stout-hearted' anlamına gelen *yüräk* (EtymDic: 965a), metne bir anlam katmadığı gibi Çince metinle de bir uyum göstermemektedir. Çince metne dayanılarak yazım hatası düzeltiler. Buna göre, Çince metindeki 義 *yi* 'meaning' karakteri, Eski Uygurca metinde *yörüğ* karşılığında olmalıdır. Bu anlamda, 義 *yi* = *yörüğ* 'der Sinn, die Bedeutung, die Definition' için bk. Semet 2005: 185. Eski Türkçe *yörüğ*'ün 'meaning' anlamı için ayrıca bk. OTWF: 219. Metindeki *yeg yürüğ* 'en üstün anlam', yani 'yüce hakikat, Skr. *paramārtha*' anlamında düşünülebilir. Krş. 勝義 = Skr. *paramārtha* (Hirakawa: 337 [s. 208a]).

146-147 ulug tınl(ı)glar. Çince metin: 大衆生 (438 a24) *da zhong sheng* (G: 10470 2900 9865). Krş. NobelChin: 'der großen Versammlung' (262). NobelChin'de, Tibetçe tercümeyle dayanılarak Çince metinde 大衆生 *da zhong sheng* yerine 大衆尊 *da zhong zun* olması gerektiği ifade edilmiştir (262, dip. 2). Uygur mütercim(ler) ise Çince karakterleri birerbir şekilde tercüme etmiştir. Krş. 大衆生 = Skr. *audārikaḥ* (Hirakawa: 736 [s328b]) ve Skr. *audārikaḥ* 'the gross body which invests the seoul' (MW: 237c).

149 tılaḡu (→ 171). Çince metin: 詞 (438 a25) *ci* (G: 12401). Krş. NobelChin: 'Reden' (262). Kelimenin *tilāngü* şeklinde okunuşu için bk. AYKaya: 277. Ayrıca, Eski Türkçe *til+aḡu* 'eloquent' için bk. OTWF: 163. OTWF'de kelimenin tekörnek (hapax) olduğu ifade edilmiştir, ama AY'de kelime üç yerde geçmektedir, bk. R-M: 492/23, 505/6 ve 506/6.

157 bısrungalı üdlä-⁵⁵ Çince metin: 勤修 (438 a28) *qin xiu* (G: 2097 4661). Krş. NobelChin: 'mit Eifer üben' (262). Ayrıca bk. AYKaya: *ötläyin* (277). Uygur mütercim(ler), muhtemelen Çince metindeki 勤 *qin* 'diligent, attentive, ready to work, to encourage to toil' anlamındaki karakteri, Eski Uygurcaya *üdlä-* ile tercüme etmiştir. Eski Türkçede *üdlä-* 'to desire' kök veya gövdesi, Karahanlı dönemi öncesinde şimdiye değin tanıklanmamıştı. Krş. EtymDic: 57b ve OTWF: 625. Metnimizdeki tanık, Eski Uygurcada örneklenen bir tanık olduğu için dikkate değerdir. Buradaki *üdlä-* fiili, Çince metindeki 勤 *qin* karakterine bağlı olarak 'gayret etmek' anlamında düşünülebilir.

165-168 tılaḡurmak ärkligi tözün t(ä)ḡri kızı-y-a kılıḡ mini tükällig bo ädrämlärkä ägsüksüz. Çince metin: 天女妙辯才令我得成就 (438 b2) *tian nü miao bian cai ling wo de cheng jiu* (G: 11208 8419 7857 9209 11496 7199 12680 10842 762 2283). Krş. NobelChin: 'Möchte doch (darum) die Göttin mich ihre wunderbare Beredsamkeit vollenden lassen' (262). NOBEL'in tercümesi ile Eski Uygurca tercüme aynı değildir. Eski Uygurca tercümede, *tılaḡurmak ärkligi* 'tanrıçanın' sıfatı görevindedir.

168-171 kut kolar m(ä)n küsüyü t(ä)ḡri kızı siz kälip kılıḡ mini savıḡırı tıdıgsız käd tılaḡu. Çince metin: 惟願天女來令我語無滯 (438 b3) *wei yuan tian nü lai ling wo yu wu zhi* (G: 12596 13708 11208 8419 6679 7199 12680 13626 12753 1906). Krş. NobelChin: 'Möchte doch die Göttin kommen und veranlassen, dass meine Rede ungehemmt sei' (262). Neşirde *savıḡırı* şeklinde okunan kelime görebildiğimiz kadarıyla şimdiye değin ilk kez burada tanıklanmaktadır. Eski Uygurca metindeki *savıḡırı*, Çince metinde 語 *yu* 'to discourse, talk, words, speech, language' (G: 13626) karşılığında düşünülmüş olmalıdır. Çince karaktere bakıldığında kelimenin *sav* 'söz' ile ilişkili olduğu görülüyor, ancak kelimenin yapısını net olarak çözmek kolay değildir. Belki de yine AY'de ve diğer Eski Uygurca metinlerde de görülen *etiḡiri* ile benze bir yapıya sahiptir. AY'deki *etiḡiri* için bk. Uçar 2013b: 48-49. Diğer taraftan, metnin bağlamına dayarak *savıḡırı*'nın anlamının *tılaḡu*'ya benzer olduğunu söyleyebiliriz, yani 'hâtip, belagat sahibi' (?).

176 uḡrayu täḡäyin. Buradaki *uḡrayu* daha önce 'besonders' ile anlamlandırılmıştı (Bang-Gabain 1931: Anm. B86 [s. 353]). Eski Türkçede *uḡrayu*'nun 'especially, particularly, exactly, precisely, just, just then' anlamları için bk. OTWF: 428. Ancak Çince metinde bu kısımda 當得 (438 b5) *dang de* (G: 10721 10842) var. Uygur mütercim(ler), *uḡrayu*'yu Çince metindeki 當 *dang* (G: 10721) karşılığında düşünülmüş olmalıdır. Çince karakterin anlamları arasında 'to meet' de vardır. Bu nedenle, kelime

⁵⁵ Kelimenin okunuşu ve anlamlandırmasındaki önerisi için Prof. Marcel ERDAL'a teşekkür ederim.

'karşılaşmak' anlamında olmalıdır. Diğer taraftan, CLAUSON, *ugra-* fiilinin bu anlamının ilk kez *Rabgūzī*'de görüldüğünü ifade etmektedir (EtymDic: 91b). Kelimenin AY'deki 'karşılaşmak' anlamı için bk. R-M: 159/11, 652/7, vs.

196-197 anantaraş ayıg kılınç. Çince metin: 無間罪 (438 b11) *wu jian zui* (G: 12753 1601 11910). Krş. NobelChin: 'die die schweren Sünden' (263). Alıntı *anantaraş* < Toharca B *anantārs* < Skr. *ānantarya* 'Budizm'deki bağışlanmayan beş büyük günah' için bk. Röhrborn 2015: 145-146.

198 yavaltur- bokur. Çince metin: 調伏 (438 b11) *diao fu* (G: 11102 3691). Krş. NobelChin: 'bekehren' (263). Eski Türkçe *yavaltur-* 'to subdue, make docile, tame' için bk. OTWF: 814 ve *bokur-* 'to restrict, reduce' için bk. OTWF: 711-712. Buradaki *bokur-* fiili 'bastırmak, itaat altına almak' anlamında olmalıdır.

201-202 ädgü tüşlög sav. Çince metin: 報恩語 (438 b12) *bao en yu* (G: 8731 3330 13626). Krş. NobelChin: 'Dankesreden' (263). Burada kast edilen, 'neticesi hayırlı olan söz' olmalıdır. Krş. 報恩 'to acknowledge, or requite favours' (SH: 369b). NOBEL, bunun muhtemelen Skr. *kr̥tajña* olabileceğini ifade etmiştir (263, dip. 3).

204-205 t(ä)ñri burhan tetseläri baştınkı yeg kuvrag. Çince metin: 世尊衆第一 (438 b13) *shi zun zhong di yi* (G: 9969 2702 2900 10955 5342). Krş. NobelChin: 'die ersten der Gemeinde des Erhabenen' (263). Eski Uygurca tercüme, NOBEL'in tercümesinden biraz farklıdır. Uygur mütercim(ler), *t(ä)ñri burhan tetseläri* 'Buddha'nın talebeleri' ifadesini ekleyerek, *baštınkı yeg kuvrag* 'en üstün topluluk' ifadesini kendilerine göre yorumlamıştır. Ayrıca krş. satır 210-211. Aslında Çince metindeki 世尊 *shi zun* karakterleri 'tathāgata' veya 'lokajyeṣṭha' anlamındadır. Bu anlamda Uygur mütercim(ler), tercümelerine yorum katmıştır. Buna göre, *baštınkı yeg kuvrag*, Eski Uygurca metinde *t(ä)ñri burhan tetseläri* olarak düşünülmüştür.

215 alku ugrın. Çince metin: 皆 (438 b17) *jie* (G: 1437). Ayrıca *alku ugrın* 'gründlich, vollständig' için bk. Röhrborn 2015: 102.

218 üstün turdaçı t(ä)ñriläriğ öñ alkinçısı oronta. Çince metin: 上從色究竟 (438 b18) *shang cong se jiu jing* (G: 9729 12028 9602 2166). Krş. NobelChin: 'Oben bis zu den Akaniṣṭhas' (263). Ayrıca, *öñ alkinçısı oronta*'nın 'im Ort [mit dem Namen] Ende des Form[reiches]' şeklinde tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 96. Buradaki *öñ alkinçısı oron* ile kast edilen aslında 'akaniṣṭha', yani 'Rūpaloka'nın Budist tanrılarında bir sınıfın adı, bu tanrılarının bulunduğu semanın adı' olup AY'de bu kavram Skr. alıntı olarak da mevcuttur. Krş. *aganiṣun* (Röhrborn 2015: 54).

219 şudavas arıg yer. Çince metin: 淨居天 (438 b18) *jing ju tian* (G: 2176 2987 11208). Krş. NobelChin: 'Śuddhāvāsa-deva' (263). İfadenin 'in der reinen Wohnstätte Śuddhāvāsa (die 5 reinen Himmel der 4. Meditations-Stufe)' şeklindeki tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 235. Krş. 淨居天 'the five heavens of purity, in the fourth *dhyāna* heaven, where the saints dwell who will not return to another rebirth. Also Śuddhāvāsadēva, a *deva* who served as guardian angel to Śākyamuni and brought about his conversion' (SH: 357b).

224-226 üç mıñ yertinçü içintäki sav atl(ı)g lokatadu yertinçü yer suv eyäsi. Çince metin: 三千索訶世界主 (438 b20) *san qian suo he shi jie zhu* (G: 9552 1725 10183 3935 9969 1522 2526). Krş. NobelChin: 'die Dreitausend (Welten) Durchdringenden und den

Herrn der *Sahā-Welt'* (263-264). AYKaya'da *sav'*ın aslı olarak Skr. *sabhā* gösterilmiştir (656a). AY'nin diğer bölümlerinde Çince 索訶世界主 *suo he shi jie zhu* karakterleri şöyle tercüme edilmiştir: *savlokadatu yertincü yer suv eyäsi* (R-M: 378/19-20 = Çincesi 425 b25; 469/3-4 = Çincesi 434 a3; 669/6-7 = Çincesi 456 b1). Metnimizdekine benzer ifade *Kuanşi Im Pusar'* da da geçmektedir: *sav atlıg yer suvda 'sav adlı yeryüzünde'*. TEKİN, buradaki *sav'*ın Çince aracılığı ile geçen Skr. *sahā* olabileceğini düşünmüştür: *sav* < Çin. *so po* < Skr. *sahā* (1993: 29). DTS'de de *sav* II'nin aslı Çince 娑婆 *sa-ba* < Skr. *sahā* (?) olarak gösterilmiştir (492a). ZIEME, bu görüşü ihtiyatla da olsa kabul etmiş ve *sav'*ın aslının Skr. *sahā* olabileceğini belirtmiştir (1985: Anm. 1.21 [s. 34]). Çince 娑婆 *suo pan* karakterlerinin tarihî dönemdeki seslik durumu için bk. Pulleyblank 1991: 90, 232, 241, 297. Bize göre de *sav* Çince karakterlerin seslik karşılığı olmalıdır. Skr. *sahā'*nün Çince karşılıklarından biri de 娑婆 *suo pan* karakterleridir. Bk. SH: 323b. Çince karakterlerin seslik karşılığı için bk. 娑 '(...) translit. s, ś, chiefly sa, sā' (SH: 323a) ve 婆 '(...) translit. bha, va' (SH: 399a). Metnimizdeki *sav atl(i)g lokadadu'*nün Çince ve Skr. karşılığı için bk. 娑婆世界 = Skr. *sahā-lokadhātu* (Hirakawa: 799 [s. 363a]). Muhtemelen, *yertincü yer suv eyäsi* de Çince 主 *zhu* karşılığındadır. Krş. 主 'chief, lord, master; to control' (SH: 165b). Ayrıca bk. 娑婆世界主 = Skr. *sahām-pati* (Hirakawa: 799 [s. 363a]). Buna göre, metnimizdeki *sav atl(i)g lokadadu yertincü yer suv eyäsi*, Çince 娑婆世界主 karakterlerinin tercümesidir. Diğer taraftan, AY'de *sablokadatu atl(i)g yertincü yer suv* (187/2-3; 645/5-6) ve *sablokadatu atl(i)g yertincü* (189/19) ifadeleri de bulunmaktadır. AYKaya'da *savlokadatu ve sablokadatu'*nün aslı Skr. *sabhālokadhātu* olarak gösterilmiştir (649b, 656a). Bu yerlerde aynı kelimenin /v/'li değil de /b/'li olmasının nedeni yukarıda bahsettiğimiz üzere Çince karakterlerin seslik karşılıklarındaki farklılıktır. O hâlde, *sav* < Çince 娑婆 *sa va* < Skr. *sahā* ve *sab* < Çince 娑婆 *sa ba* < Skr. *sahā* olmalıdır.

230-233. Bu satırlar arasındaki cümlelerin nesnesi Çince ve Eski Uygurca tercümede belirtilmemiştir. Cümlelerin nesnesi metinde konuşan kişi olan 'beni' olmalıdır. Zaten, NobelChin'de de cümlelerin nesnesi (meiner) parantez içerisinde gösterilmiştir (264).

232-233 yumgın körüp al- Çince metin: 同攝受 (438 b22) *tong she shou* (G: 12269 9806 10016). Krş. NobelChin: 'sich annehmen' (264). Röhrborn 2010'da buradaki *al-fiilin*in eliptik kullanımla 'Verehrung annehmen, Bitte erhören' anlamında olduğu ifade edilmiştir (43). Bize göre, Uygur mütercim(ler), Çince 同攝受 *tong she shou* karakterlerini kelime kelime, ama yorumlu olarak tercüme etmiş olmalıdır. Buna göre, metinde *körüp almak* 'kontrol altına alınıp himaye etmek, kurtarma gayesiyle himaye etmek' gibi bir anlamda olmalıdır. NOBEL'in tercümesi, metnin bağlamı açısından pek net değildir. Dolayısıyla, Eski Uygurca tercümenin Çince metnin anlaşılmasını kolaylaştırıldığını söyleyebiliriz. Çince karakterlerin anlamının anlaşılması için krş. 大攝受 'the great all-embracing receiver, a title of a Buddha, especially Amitābha' (SH: 89a) ve 攝受奇特 'Buddha-power to attract and save all beings' (SH: 254a). Ayrıca, buradaki *kör-* 'to obey (someone)' (EtymDic: 736a) anlamında olmalıdır. Son olarak, dört çeşit himaye etmeden (Skr. *catuḥ-saṃgraha-vastu*) bahsedilmektedir. Krş. 四攝法 (or 四攝事) '*catuḥ-saṃgraha-vastu*; four all-embracing (bodhisattva) virtues: 1. 布施 *dāna*, giving what others like, in order to lead them to love and receive the truth; 2. 愛語 *priyavacana*, affectionate, speech, with the same purpose; 3. 利行 *arthakṛtya*, conduct profitable to others, with the same purpose; 4. 同事 *samānārthatā*, co-operation with and adaptation of oneself to others, to lead them into the truth'. (SH: 175b)

233-247 adınlar (...) küzätdäçilär. Bu satırlar arasında Budist kozmogolojideki *Sumeru* dağının üzerindeki altı *devaloka'*dan bahsedilmektedir. AY'nin bu bölümünde altı *devaloka'*nın büyük oranda Eski Uygurcalılaştırılarak tercüme edildiği, ancak AY'nin III. kitabında ise Sanskritçeleriyle tercüme edildiği görülmektedir. Bu da muhtemelen AY'nin bölümlerinin farklı kişiler tarafından tercüme edilmesinden kaynaklanmaktadır. Krş. R-M: 142/12-16. Altı *devaloka* için bk. Skr. *kāmāvācāra* 'the spheres or worlds of desire (...) the gods or inhabitants of the worlds of desire, 1. cāturmahārāja-kāyikās, 2. trāyastriṃśās, 3. tuṣitās, 4. yāmās, 5. nirmāṇa-ratayas, 6. paranirmitavaśa-vartinas' (MW: 273a).

233-235 adınlar b(ä)lgürtmäki üzä ärksintäçi atl(ı)g az ärigdä. Çince metinde, 他化自在 (438 b23) *ta hua zi zai* (G: 10508 5001 12365 11481) karşılığında olmalıdır. Krş. NobelChin: 'die Paranirmitavaśavartin' (264). Metindeki *adınlar b(ä)lgürtmäki üzä ärksintäçi* ifadesinin 'souverän sein im Erscheinen-Lassen von anderen (sc. in der Kunst, sich zu transformieren)' şeklindeki tercümesi için bk. Röhrborn 2010: 183 ve *az ärig* 'kāmā-Wohnstatt, Skr. *kāmāvācāra*, die 6 Devaloka der Begierde (?)' için bk. UW: 318b ve 427a. Krş. 他化自在 = Skr. *paranirmita-vaśavartin* (Hirakawa: 70 [s. 95b]). Çince karakterler, AY'nin bu bölümünde Eski Uygurca kelimelerle tercüme edilmiştir. Aynı Çince karakterlerin *parenirmitavaśavarti t(ä)ñri yerintä* ile tercümesi için bk. R-M: 142/16 ve 380/22-23. Ayrıca, Uygur tercümeyle *az ärig* ifadesi de eklenmiştir, çünkü bahsedilen bu yerde 'tutku' ve 'hırs' hâkimdir. Krş. 他化天 (他化自在天) '*paranirmita-vaśavartin*, (...) the sixth of the six heavens of desire, or passion heavens, (...) (SH: 165b).

235 az ärigdä <,,> b(ä)lgürtgä- St. Petersburg yazmasında *ärigdä* ve *b(ä)lgürtgä-* arasında noktalama işareti unutulmuş olmalıdır. Hâlbuki Çince metne göre *b(ä)lgürtgä-* kısmı *ärigde* ile ilgili değildir.

235-238 b(ä)lgürtgäli säviglig adak asrakı oron. Çince metinde, bu kısımda 樂變化 (438 b23) *le bian hua* (G: 7331 9210 5001) var. Krş. NobelChin: 'die Nirmāṇarati' (264). Çince karakterler, AY'nin bu bölümünde Eski Uygurca kelimelerle yorumlu olarak tercüme edilmiştir. Aynı Çince karakterlerin *nirmanarati t(ä)ñri yerintä* ile tercümesi için bk. R-M: 142/15. Ayrıca krş. 樂變化 = Skr. *nirmāṇa-rati* (Hirakawa: 1810 [s. 669a]). Diğer taraftan, Eski Uygurca tercümedeki *säviglig*, muhtemelen Çince metinde 樂 *le* 'pleasure, joy, contentment, to laugh' (G: 7331) karşılığında düşünülmüştür. Aslında *adak asrakı oron* ifadesi Çince metinde geçmez. Bu ifadenin tercümeyle eklenmesinin nedeni *Sumeru* dağının üzerindeki altı *devaloka'*nın hiyerarşik sırasını göstermek için olmalıdır, zira *nirmāṇarati* dünyası *paranirmitavaśavartin* dünyasının altında yer almaktadır. İfadenin 'am Ort, der unter den Füßen (sc. darunter) ist' ile tercümesi için bk. Röhrborn 2015: 304

250-251 yeti altunlug tag içintä. Çince metin: 七海山 (438 b28) *qi hai shan* (G: 1055 3767 9663). Krş. NobelChin: 'der sieben Meere, der Berge' (264). Uygur mütercim(ler), 海 *hai* karakterini tercüme etmemiştir. Zaten, NOBEL de Çince karakterlerin 'sieben Gold-Berge' ile tercüme edilebileceğine işaret etmiştir (264, dip. 4), çünkü Budist kozmogolojiye göre, dünyanın merkezindeki *Sumeru* dağının etrafı, bazılarının göre 'on dağ ve sekiz okyanus' ile bazılarının göre sadece 'yedi dağ' ile çevrilidir. Mesela, *Abhidharmakośa'*ya göre sadece yedi dağ vardır. Eski Uygurca tercümede de bu kast edilmiş olmalıdır. Krş. 七金山 'the seven concentric mountain ranges around Sumeru, the central mountain of a universe, each range separated from the others by a sea (...)

(SH: 15b). Ayrıca *yeti altunlug tag* 'der sieben goldenen Berge' için bk. Kasai-Ogihara 2017: Fa25 [s. 148-149].

252 purna-patiri. Çince metin: 滿財 (438 b29) *man cai* (G: 7622 11500). Krş. NobelChin: 'Vāsuki' (264). Ayrıca bk. *purna-patiri* << Skr. *pūrṇa-bhadra* 'name of serpent-deman' (642b). Çince karakterler yeniden Sanskritçeleştirilmiştir. *Suvarṇaprabhāsa-sūtra*'nın Çince tercümesinin IX. kitabının XXII. bölümünde de aynı isim 滿賢 *man xian* şeklinde geçmektedir. Bk. NobelChin: 'pūrṇa-bhadra' (303 [= Çince metin 446 a1]). Ancak, Eski Uygurca tercümenin bu kısmı kayıptır.

256-258 bolar kamag t(ä)ñrilär tözün yavaš wahšiklar. Çince metinde, bu kısımda 如是諸天衆 (438 c1) *ru shi zhu tian zhong* (G: 5668 9940 2571 11208 2900) vardır. Krş. NobelChin: 'diese und die anderen Gottheiten' (264). Çince metne göre, burada semavi topluluktan bahsedilmektedir. Krş. 天衆 'the host of heaven, Brahma, Indra, and all their host' (SH: 147a). Uygur mütercim(ler), *kamag t(ä)ñrilär* ile *Brahma* ve *Indra*'yı, *tözün yavaš wahšiklar* ile de göğün diğer sâkinlerini kast etmiş olmalıdır. Ayrıca bk. *wahšik* < Soğdça *w'xš'yk* < Partça *w'xš'yg* 'spiritual' (Gharib 2004: 400b).

259-261 t(ä)ñri burhanıg ayataçı butemata atl(i)g umay eyäsi. Çince metin: 敬禮 鬼子母 (438 c3) *jing li gui zi mu* (G: 2144 6949 6430 12317 8067). Krş. NobelChin: 'die den Buddha verehrende Mutter der Dämonen' (264-265). Çince metnin <宮> *gong* nüshasında 禮 *li* yerine 佛 *fu* (G: 3589) vardır. Muhtemelen, Eski Uygurca tercüme de bu nüshayı takip etmektedir. Diğer taraftan, Uygur mütercim(ler), Çince 鬼子母 karakterleri *butemata atl(i)g umay eyäsi* ile tercüme etmiştir. Krş. 鬼子母神 = Skr. *hārītī bhūta-mātā* (Hirakawa: 4257 [s. 1290a]).

269-270 ulug uzun ätözlüg mahorage. Çince metin: 莫呼洛伽 (438 c5) *mo hu luo qie* (G: 7977 4912 7317 1558). Krş. NobelChin: 'die Mahoraga' (265). NOBEL, Skr. *mahoraga*'nın Çince tercümede yazıçevrimle, Tibetçe tercümede ise çevrilerek ifade edildiğini bildirmiştir (265, dip. 3). Eski Uygurca tercümede, Skr. kelime açıklamalı olarak tercüme edilmiştir, zira metinde 'uzun beden' veya 'koca karınlılık', *mahoraga*'ların temel vasfının ifade etmektedir. Krş. 摩呼洛迦 '*mahoraga*, described as large-bellied; a class of demons shaped like the boa (...)' (SH: 435a).

270 ulatıg. Eski Türkçede çoğu zaman bağlama edatı olarak kullanılan *ulatı* burada isim olarak vazife görmektedir. Kelimenin çeşitli türlerde kullanılışı hakkında bilgi için bk. Moerloose 1986: 123-133.

276 birgäri ber- (→ **221, 265 ymä birgäriü, 282 birgäriü ber-**). Daha önce, bir makalemizde Eski Türkçe *birgäriü*'nün anlamı ve yapısı üzerinde durmuştuk (2012: 93-100). AY'nin bu bölümünde, kelimenin anlamı dikkat çekicidir. 276. ve 282. satırdaki *birgäriü ber-*, Çince metinde 與 *yu* (438 c7, 9) karşılığındadır. Krş. 與 *yu* 'to be with, to associate with, with, by, in the case of, than, or, and' (G: 13522). Diğer taraftan, 221. satırdaki *ymä birgäriü*, Çince metinde 及 *ji* (438 b19) 'and, in joining the names of things and inferious' (G: 841) karşılığındadır. 265. satırdaki *ymä birgäriü*'nün ise Çince metinde karşılığı yoktur. Ayrıca krş. 與 *yu* = *birlä* 'mit, und' (Semet 2005: 192). Yukarıdaki açıklamalara dayanılarak *birgäriü* Türkiye Türkçesine 'beraberinde' anlamıyla aktarılmıştır.

278 kayu näcä bar ärsär. Çince metin: 一切人天衆 (438 c8) *yi qie ren tian zhong* (G: 5342 1552 5624 11208 2900). Krş. NobelChin: 'alle Menschen und Götter' (265). St.

Petersburg yazmasında, Çince karakterler tam olarak tercüme edilmemiştir, ancak Berlin yazmalarından birindeki tercüme tama daha yakın gibidir, ama parçanın tamamı korunamadığı için kesin bir şey söyleyemiyoruz. Krş. *p'r 'rs'r kyşyly (...)* (B 3 = U 3252 r3) ve *kyşyly tkry // (...)* (U 721 r3-4).

285-291 kök kalığı (...) ötünmiş k(ä)rgäk. Uygur mütercim(ler), bu satırların arasını farklı tercüme etmiştir. Krş. 438 c10-11 ve NobelChin: 265.

292 kondini (→ 3 kaudini). Skr. alıntı *kaunđinya*, St. Petersburg yazmasında 9 yerde *kondini* [kwndyny] (481/12, 482/14, 483/19, 488/18, 494/22, 497/8, 511/8, 679/13, 694/18) şeklinde geçerken, Berlin yazmalarında *kaudini* [k'wdyny] (U 752 v2) ve *kaundini* [k'wndyny] (U 674 r5, U 720 v4, Mainz 441 v6) şekilleri görülmektedir. Bezeklik'ten ele geçirilen yazmaların birinde *kondini* [kwndyny] de bulunur (80TBI: 523b r2). Berlin yazmalarındaki şekil Skr. aslına daha yakın olmalıdır. Krş. Skr. *kaunđinya* 'Name eines Brahmanen, der den Name Ājñāta-Kaunđinya erhielt, nachdem er als erster Schüler des Buddha dessen Dharma verstanden hatte' (Waldschmidt 2003: 129b).

306. Bu satırdan sonraki kısım, Eski Uygurca tercümede yoktur. Krş. NobelChin: 'Da freute sich der Brahmane in tiefem Herzen, legte die hohlen Handflächen aneinander und nahm (die Rede mit Verneigung seines) Hauptes an' (265).

5. Eski Uygurca Metindeki Manzum Kısımlar

Suvarnaprabhāsottama-Sūtra'nın Yijing (義淨) tarafından yapılan Çince tercümesinde Skr. aslındaki manzum kısımlar sistemli bir şekilde tercüme edilmiştir. Yijing, Skr. metindeki manzumelerin hepsini dörtlü pāda (dörtlük) ile çevirmiştir. Kısa olan şiirleri 5, uzun olan şiirleri de 7 karakterle tercüme etmiştir (NobelChin: XVIII-XIX).

Buna göre, AY'nin XV. bölümünün ikinci kısmında, Çince metinde yedi karakterli dört pādalık (mısralık) şiir sayısı 7 ve beş karakterli dört pādalık şiir sayısı ise 25 adettir. Eski Uygurca tercümedeki manzumelerde, yedi karakterlik pāda'ların hepsi bir cümleyi oluşturmaktadır. Aynı durum genel olarak beş karakterlik pāda'lar için de geçerlidir, ancak bunlar bazen bir cümle iki, hatta sekiz pāda'dan da oluşabilmektedir. Bk. 20. ile 21.-23. şiirler. Eski Uygurca tercümede çoğu zaman her pāda'nın arasına bir “,” işareti konulmuştur, ancak bazı pāda'lar iki cümleden veya bir yardımcı cümle + bir asıl cümleden oluştuğu zaman bunlarda iki tane “,” noktalama işareti kullanılmıştır. Bk. 11., 12. şiir, vs.

Eski Uygurca manzumelerin tercümesinde cümle yapısının ekseriyetle Çince cümle sırasıyla aynı olduğu görülmektedir.⁵⁶

Beş Karakterli İçin Örnek (敬禮無欺誑 [438 a20])

yükünür m(ä)n

üzügsüz

armaksızlarka (134-135)

⁵⁶ TEKİN, AY'deki maznum kısımlardaki cümle yapısı hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunur. "Altun Yaruk takşut'larında görülen, yüklem nesnelere önce gelmesi hususiyeti bazen belli bir şarta bağlıdır. Beyitte herhangi bir zarf varsa (tümleç olarak), o zaman yüklem normal olarak beyitin sonundadır, aksi halde yüklem nesneden önce, yani birinci beyitte bulunur. (...) Aynı şekilde umumî olarak, burkan vaazlarında herhangi bir mücerret meseleyi, zihinlerde daha iyi kalması düşüncesiyle takşut'larla ifade eder ve ekseriyetle söze, heybetli bir şekilde, yüklemli öne alarak başlar." (1965: 50). Bize göre, Uygur mütercim(ler), tercümelerinde mümkün mertebe Çince metne sâdik kalmaya çalışmıştır. Tercümedeki cümle yapısındaki farklılık da bundan kaynaklanıyor olmalıdır. Xuanzang Biyografisinin X. bölümündeki benzer örnekler için bk. Mîrsultan 2010: 36-45.

敬禮 無欺 誑

Yedi Karakterli İçin Örnek (正行正見妙辯才 [438 a9])

yükünür m(ä)n köni yorıklıglarınñ köni körümlüglärinñ
(敬禮) 正行 正見

sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä (77-80)
妙 辯才

AY'nin XV. bölümünün ikinci kısmındaki şiirlerde çeşitli ahenk unsurları görülmektedir.⁵⁷ Mesela, -mİşlArkA ile teşkil edilen redifler (8.-10. şiirler) ve /n/ ile oluşturulan kafiyeler (11. şiir), vs. Ancak ahenk unsurlarının belirli bir düzen içinde bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Aşağıda, AY'nin XV. bölümünün ikinci kısmındaki manzum yerler, liste hâlinde sunulmuştur. Şiirler, 5 ve 7 karakterli olmalarına göre ikiye ayrılarak verilmiştir:

Çince Metne Göre Yedi Karakterli Dört Pādalık Şiirler			
Şiir No	Taishō	Satır No	Metin
1 [67]	敬禮諸佛妙辯才 (438 a7)	59-61	yükünür m(ä)n alku burhanlarınñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
	諸大菩薩妙辯才 (438 a7)	61-63	yükünür m(ä)n alku bodis(a)t(a)vlarınñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
	獨覺聖者妙辯才 (438 a8)	64-67	yükünür m(ä)n alku pratyekabutlarınñ arhantlarınñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
	四向四果妙辯才 (438 a8)	67-73	yükünür m(ä)n dört törlüg kutka katıglıgındaçılarınñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,, yükünür m(ä)n dört törlüg kutka tægmiş tözünlärinñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
2 [68]	四聖諦語妙辯才 (438 a9)	73-77	yükünür m(ä)n dört törlüg tözünlärinñ kertüsi nomug nomladaçılarınñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
	正行正見妙辯才 (438 a9)	77-80	yükünür m(ä)n köni yorıklıglarınñ köni körümlüglärinñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
	梵衆諸仙妙辯才 (438 a10)	80-83	yükünür m(ä)n äzrua kuvragı arzılarınñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,
	大天烏摩妙辯才 (438 a10)	83-86	yükünür m(ä)n ulug t(ä)ñri huma hatunnıñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä ,,

⁵⁷ 7 karakterli pāda'larda *sukançığ tatıglıg tılañurmak ädräminjä* ve 5 ile 7 karakterli pāda'larda da başta *yükünür m(ä)n* şeklinde görülen ifadeler ahengi sağlayan tekrar unsurlarıdır, ama bunlar Sanskritçe ve Çince metinde de bulunmaktadır, bu nedenle bunların Uygur mütercim(ler)in edebî üslubunun sunduğu ahenk unsuru olarak değerlendirilmesi pek doğru değildir.

3 [69]	塞建陀天妙辯才 (438 a11)	86-88	yükünür m(ä)n sakande atl(ı)g t(ä)ñri kızınıñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	摩那斯王妙辯才 (438 a11)	89-91	yükünür m(ä)n manase atl(ı)g luu hanınıñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	聰明夜天妙辯才 (438 a12)	92-94	yükünür m(ä)n somaye atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	四大天王妙辯才 (438 a12)	94-98	yükünür m(ä)n äzrua hormuzta tört m(a)haranç t(ä)ñrilärniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
4 [70]	善住天子妙辯才 (438 a13)	98-100	yükünür m(ä)n supratıştite atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	金剛密主妙辯才 (438 a13)	101-103	yükünür m(ä)n v(a)çira-pani t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	吠率怒天妙辯才 (438 a14)	103-105	yükünür m(ä)n vişnu t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	毘摩天女妙辯才 (438 a14)	105-108	yükünür m(ä)n vimale atl(ı)g t(ä)ñri kızınıñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
5 [71]	侍數天神妙辯才 (438 a15)	108-110	yükünür m(ä)n šişi-devi atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	室唎天女妙辯才 (438 a15)	111-113	yükünür m(ä)n šiiri-devi atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	室唎末多妙辯才 (438 a16)	113-115	yükünür m(ä)n šiiri-mati atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	醯哩言詞妙辯才 (438 a16)	116-118	yükünür m(ä)n šiiri-devi atl(ı)g t(ä)ñriniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
6 [72]	諸母大母妙辯才 (438 a17)	118-120	yükünür m(ä)n ög t(ä)ñri sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	訶哩底母妙辯才 (438 a17)	120-122	yükünür m(ä)n harini anasınıñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	諸藥叉神妙辯才 (438 a18)	122-124	yükünür m(ä)n alku tözün yavaş yäklärniñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
	十方諸王妙辯才 (438 a18)	125-128	yükünür m(ä)n ontın sıñarkı oronlarta ärigmä ulug küçlüg ärkliğläriñ sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,
7 [73]	所有勝業資助我 (438 a19)	128-131	kim bolarnıñ näcä bar ärsär yeg ädrämlig iş küdüğläri art basut kılınlar maña ,,
	令得無窮妙辯才 (438 a19)	131-134	tägürzünlär mini alkinçsiz tükätinçsiz sukançığ tatıglıg tılañurmak ädrämiñä ,,

Çince Metne Göre Beş Karakterli Dört Pādalık Şiirler			
Şiir No	Taishō	Satır No	Metin
	敬禮無欺誑 (438 a20)	134-135	yükünür m(ä)n äzügsüz armaksızlarka ,,

8 [74]	敬禮解脫者 (438 a20)	135-136	yükünür m(ä)n ozmış kutrulmuşlarka ,,
	敬禮離欲人 (438 a21)	136-138	yükünür m(ä)n amranmaktın üdrülmişlärkä ,,
	敬禮捨纏蓋 (438 a21)	138-139	yükünür m(ä)n ürtügläriğ ägrigläriğ ıdalamışlarka ,,
9 [75]	敬禮心清淨 (438 a22)	139-141	yükünür m(ä)n köñüli arıg süzöklärkä ,,
	敬禮光明者 (438 a22)	141	yükünür m(ä)n y(a)ruk yaşuklarka ,,
	敬禮眞實語 (438 a23)	142	yükünür m(ä)n köni kertü savlıglarka ,,
	敬禮無塵習 (438 a23)	144-145	yükünür m(ä)n yıdın yukın tarkarmışlarka ,,
10 [76]	敬禮住勝義 (438 a24)	145-146	yükünür m(ä)n yeg yörügtä turmuşlarka ,,
	敬禮大衆生 (438 a24)	146-147	yükünür m(ä)n ulug tınl(ı)glarka ,,
	敬禮辯才天 (438 a25)	147-148	yükünür m(ä)n saraşvadi t(ä)ñrikä ,,
	令我詞無礙 (438 a25)	148-149	kim mini tıdıgsız tılañu kıltaçıka ◇
11 [77]	願我所求事 (438 a26)	149-150	kut kolur m(ä)n yalvaru ,, küsämış tilämış işimin ,,
	皆悉速成就 (438 a26)	151-152	t(ä)rkin tavrata barçanı ,, tüzü tükäti bütürzün ,,
	無病常安隱 (438 a27)	152-154	ürüg uzatı enç äsän ,, ıgsız kämsiz bolayın ,,
	壽命得延長 (438 a27)	154-155	özüm yaşıım üstälip ,, uzun özüg yaşığ bulayın ,,
12 [78]	善解諸明呪 (438 a28)	156-157	uz ukayın biläyin bilgä bilig d(a)rni ädräm ,,
	勤修菩提道 (438 a28)	157-158	bışrunğalı üdläyin ,, bodi yolug bulguka ,,
	廣饒益群生 (438 a29)	158-159	keñürü asıg kılayın ,, kamag tınl(ı)g oğlanıña ,,
	求心願早遂 (438 a29)	160-161	küsämış küsüşümin ,, t(ä)rkk(i)yä üdün kandursun ,,
13 [79]	我說眞實語 (438 b1)	161-163	m(ä)n sözläyü täginür m(ä)n ,, köni kertü çın savıg ,,
	我說無誑語 (438 b1)	163-165	m(ä)n sözläyü täginür m(ä)n ,, äzügsüz armaksız kertü sözüg ,,
	天女妙辯才 (438 b2)	165-166	tılañurmak ärkliğı ,, tözün t(ä)ñri kızı-y-a ,,
	令我得成就 (438 b2)	166-168	kılñ mini tükällig ,, bo ädrämlärkä ägsüksüz ,,
	惟願天女來 (438 b3)	168-169	kut kolur m(ä)n küsüyü ,, t(ä)ñri kızı siz kälip ,,
	令我語無滯	170-171	kılñ mini savıñrı ,, tıdıgsız käd tılañu ,,

14 [80]	(438 b3)		
	速入身口内 (438 b4)	171-173	t(ä)ркиn kirip ornanıñ ,, agızım içintä tilimtä ,,
	聰明足辯才 (438 b4)	173-174	tetik y(a)ruk bolayın ,, tılañurmak ädrämkä tükällig ,,
15 [81]	願令我舌根 (438 b5)	174-176	kut kolur m(ä)n küsâyü ,, bo mänin tilim täğšilzün ,,
	當得如來辯 (438 b5)	176-178	ugrayu täğäyin burhanlarınıñ ,, ıdok arıg tılañurmakiña ,,
	由彼語威力 (438 b6)	178-180	antag osuglug sav sözün ,, küçi küsüni ugrınta ,,
	調伏諸衆生 (438 b6)	180-181	alku tınl(ı)glar oğlanın ,, yavalturdaçı bolayın ,,
16 [82]	我所出語時 (438 b7)	181-183	birök mänin agızımta ,, sav söz taşgaru üntökdä ,,
	隨事皆成就 (438 b7)	183-184	savım eyin yörügi ,, bützün barça kalısız ,,
	聞者生恭敬 (438 b8)	185-186	äşidtäci tınl(ı)glar ,, ağır ayag kılzunlar ,,
	所作不唐捐 (438 b8)	186-187	kayu iş küdüg kıltoкта ,, yoksuz kurug bolmazun tep ,,
17 [83]	若我求辯才 (438 b9)	188-190	munçulayu ötüñüp ,, tılañurmak ädräm küsâyü ,,
	事不成就者 (438 b9)	190-191	apam birök işimin ,, bütürmüz ök ärsär siz ,,
	天女之實語 (438 b10)	192-193	t(ä)ñrim sizin agızanmış ,, köni kertü savıñız ,,
	皆悉成虛妄 (438 b10)	193-195	alku barça bozulup ,, äzüg bolgay seziksiz ,,
18 [84]	有作無間罪 (438 b11)	195-197	kıltaçılar bar ärsär ,, anantaraş ayıg kılınçig ,,
	佛語令調伏 (438 b11)	197-198	burhanlarınıñ y(a)rılıgı ,, yavalturur bokurur ,,
	及以阿羅漢 (438 b12)	199-200	azu ymä ulatı ,, ayagka tägimlig arhantlarınıñ ,,
	所有報恩語 (438 b12)	200-202	kayu näçä bar ärsär ,, ädgü tüşlüg savları ,,
19 [85]	舍利子目連 (438 b13)	202-203	şariputire bilgäñin ,, modgalyayane arhantnıñ ,,
	世尊衆第一 (438 b13)	204-205	t(ä)ñri burhan tetseläri ,, baštınkı yeg kuvragınıñ ,,
	斯等眞實語 (438 b14)	205-207	muntag yañlıg tözünlärninıñ ,, köni kertü savlarıg ,,
	願我皆成就 (438 b14)	207-208	kut kolur m(ä)n küsâyü ,, tükällig bolayın barçaka ,,
20	我今皆召請 (438 b15)	208-209	anın amtı okıyu ,, ötüñür m(ä)n alkunı ,,
	佛之聲聞衆 (438 b15)	210-211	t(ä)ñri burhan tetsesi ,, şravaklar kuvragın ,,

[86]	皆願速來至 (438 b16)	211-212	kamagun barča t(ä)rk tavrak ,, küsüşüm eyin kälzünlär ,,
	成就我求心 (438 b16)	212-214	tüzü tükäl bütürzünlär ,, köñültäki tiläkimin ,,
21 [87]	所求眞實語 (438 b17)	214-215	küsäyür m(ä)n kolur m(ä)n ,, köni kertü çin savıg ,,
	皆願無虛誑 (438 b17)	215-217	alku ugrın küsäyür m(ä)n ,, äzügsüz igidsiz kertü sözüg ,,
	上從色究竟 (438 b18)	217-218	üstün turdaçı t(ä)ñriläriğ ,, öñ alkinçısı oronta ,,
	及以淨居天 (438 b18)	218-220	ulati kızıgçä şudavas ,, arıg yertä turdaçılarıg ,,
22 [88]	大梵及梵輔 (438 b19)	220-222	ulug äzrua buryukların ymä birgärü ,, ançulayu ok kalısız ,,
	一切梵王衆 (438 b19)	222-223	äzrua kuvragı t(ä)ñriläriğ ,, äñ mintin keñürü ,,
	乃至遍三千 (438 b20)	224-225	üç muñ yertinçü içintäki ,, sav atl(ı)g lokadatu ,,
	索訶世界主 (438 b20)	225-226	yertinçü yer suv eyäsin ,,
23 [89]	并及諸眷屬 (438 b21)	226-228	takı ymä birläki ,, terinin kuvragın barçanı ,,
	我今皆請召 (438 b21)	228-229	ol kamag t(ä)ñriläriğ ,, alkunı barča ötünür m(ä)n ,,
	惟願降慈悲 (438 b22)	230-231	y(a)rlıkançuçı köñül öritip ,, üstürti kodı ensünlär ,,
	哀憐同攝受 (438 b22)	232-233	erinçkäyü y(a)rlıkap ,, yumgın körüp alzunlar ,,
24 [90]	他化自在天 (438 b23)	233-235	adınlar b(ä)lgürtmäki üzä ärsintäçi {,,} atl(ı)g az äriğdä <,,>
	及以樂變化 (438 b23)	235-238	b(ä)lgürtgäli säviglig ,, adak asrakı oronta ,,
	觀史多天衆 (438 b24)	238-239	tuşit t(ä)ñri yerintä ,, näçä bar ärsär t(ä)ñrilär ,,
	慈氏當成佛 (438 b24)	239-241	maitri burhanlarta ulati ,, ken kälädäçi burhanlar ,,
25 [91]	夜摩諸天衆 (438 b25)	241-243	yam t(ä)ñri yerintä ,, ornağ tutmuş t(ä)ñrilär ,,
	及三十三天 (438 b25)	243-244	üç kırk t(ä)ñri yerintä ,, äriğ tutmuş ärkliğlär ,,
	四大王衆天 (438 b26)	245-247	tört m(a)harançlar oron yatagı yertinçü yer suv küzätdäçilär ,,
	一切諸天衆 (438 b26)	247-248	ulati näçä bar ärsär ,, t(ä)ñrilärniñ kuvragı ,,
26	地水火風神 (438 b27)	248-249	yer suv oot yeel t(ä)ñrisi ,,
	依妙高山住 (438 b27)	249-250	sumer tagka tayaglıglar ,,

[92]	七海山神衆 (438 b28)	250-251	yeti altunlug tag içintä ,,
	所有諸眷屬 (438 b28)	251-252	oron ornag tutmuşlar ,,
27 [93]	滿財及五頂 (438 b29)	252	purna-patiri panča-šike ,,
	日月諸星辰 (438 b29)	253	kün ay g(a)rhlar yultuzlar ,,
	如是諸天衆 (438 c1)	253-255	munçulayu bo kamag ,, t(ä)ñrilärniñ kuvragı ,,
	令世間安隱 (438 c1)	255-256	bo yertinçüg küzädip ,, enç mänilig kılzunlar ,,
28 [94]	斯等諸天神 (438 c2)	256-258	bolar kamag t(ä)ñrilär ,, tözün yavaš wahşiklar ,,
	不樂作罪業 (438 c2)	258-259	taplamazlar kılmakıg ,, ayıg kılınç işlärig ,,
	敬禮鬼子母 (438 c3)	259-261	t(ä)ñri burhanıg ayataçı ,, butemata atl(i)g umay eyäsi ,,
	及最小愛兒 (438 c3)	261-263	beş yüz oylan arasında ,, añ kiçikk(i)yä oğlu ymä ,,
29 [95]	天龍藥叉衆 (438 c4)	263-265	t(ä)ñriläriğ luularıg ,, yäklär kuvragın ymä birgärü ,,
	乾闥阿蘇羅 (438 c4)	265-267	gandarvelar kuvragın ,, asurelarıg ymä ançulayu ok ,,
	及以緊那羅 (438 c5)	267-269	kinarelarıg arkasın ,, kişili kişi ärmäzli kuvragıg ,,
	莫呼洛伽等 (438 c5)	269-270	ulug uzun ätözlüg ,, mahoragelarta ulatıg ,,
30 [96]	我以世尊力 (438 c6)	271-272	anın amtı olarnı ,, t(ä)ñri t(ä)ñrisi burhan küçi üzä ,,
	悉皆申請召 (438 c6)	273-274	yumğı barçanı ayayu ,, ötünür m(ä)n okıyu ,,
	願降慈悲心 (438 c7)	274-276	y(a)rlıkançuçı köñül küçi üzä ,, küsüşümçä ensünlär ,,
	與我無礙辯 (438 c7)	276-277	birgärü maña berzünlär ,, tıdıgsız ulug tılañurmak ,,
31 [97]	一切人天衆 (438 c8)	278	kayu näçä bar ärsär ,,
	能了他心者 (438 c8)	278-280	adınlar köñülin biltäçi açok adırtlıg körtäçi ,,
	皆願加神力 (438 c9)	280-282	kut kolur m(ä)n olarka ,, küü kälilig ädrämläriğ ündürsün ,,
	與我妙辯才 (438 c9)	282-285	birgärü maña berzünlär ,, tıdıgsız ulug tılañurmak ,,
32 [98]	乃至盡虛空 (438 c10)	285-286	kök kalıg içintä äriğli ,,
	周遍於法界 (438 c10)	286-287	tolp sansarta tutulmuş ,,

所有含生類 (438 c11)	287-288	kayu năčä bar ärsär „ tirig tnl(ı)g uguşı „
與我妙辯才 (438 c11)	288-289	olar barča bulzunlar „ tılaņurmak ädrämig „

Kısaltmalar

AY = Altun Yaruk Sudur; AYKaya = Kaya 1994; bk. = bakınız; dip. = dipnot; DTS = Nadelyayev et al 1969; EKat = Ehlers 1987; EtymDic = Clauson 1972; G = Giles 1912; Hirakawa = Hirakawa 1997; MW = Monier-Williams 1899; NobelChin = Nobel 1958; OTWF = Erdal 1991; r = recto; RKat = Raschmann 2005; R-M = Radlov-Malov 1913-1917; SH = Soothill 1937; Skr. = Sanskritçe; UW = Röhrborn 1977-1998; v = verso.

KAYNAKLAR

- ADAMS, D. Q. (1999). *A Dictionary of Tocharian B*, Amsterdam: Atlanta-Rodopi.
- BANG, W. (1930). "Turkologische Briefe aus dem Berliner Ungarischen Institut, Fünfter Brief: Lautliches - allzu Lautliches", *Ungarische Jahrbücher*, 10: 16-26.
- BANG, W.; A. von GABAIN (1931). *Türkische Turfan-Texte: V*, aus buddhistischen Schriften, Berlin. (Aus: SPAW. Phil.-hist. Kl. 1931: 14, 323-356)
- BARUTÇU, F. S. (1992). "Eski Türkçede Buddha'nın 32 LAKŞANASI", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1987: 11-33.
- BARUTÇU-ÖZÖNDER, F. S. (1996). "Eski Türkçede Buddha'nın Dört Asil Gerçeği (catvāri-āryasatyāni)", *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül-1 Ekim 1992)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 373-423.
- CLAUSON, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.
- DANKOFF, R.; J. KELLY (1984). *Mahmut el-Kāşgarî: Compendium of the Turkic Dialects (Dīvān Luyāt at-Türk)*, Edited and Translated with Introduction and Indices by R. DANKOFF in collaboration with J. KELLY, Part II, Harvard: Harvard University Press.
- DIETZ, S. et al (2015). *Die alttürkische Xuanzang-Biographie V*, nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. GABAIN ediert, übersetzt und kommentiert, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- EDGERTON, F. (1953). *Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary*, Vol. II, London: Oxford University Press.
- EHLERS, G. (1987). *Alttürkische Handschriften, Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmaparhāvādānamālā*, Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin), Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Band 13/10, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- ERCİLASUN, A. B.; Z. AKKOYUNLU (2014). *Kāşgarlı Mahmud: Dīvānu Lugāti't-Türk, Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERDAL, M. (1991). *Old Turkic Word Formation, a Functional Approach to the Lexicon*, Vol. I-II, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- ERDAL, M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*, Leiden-Boston: E. J. Brill.
- GHARĪB, B. (2004). *Sogdian Dictionary: Sogdian-Persian-English*, Tehran: Farhang Publications
- GILES, A. H. (1912). *A Chinese-English Dictionary*, Vol. I-II, Second Edition, Shanghai-London: Kelly and Walsh. (Revised&Enlarged)
- HIRAKAWA, A. (1997). *A Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary*, Tokyo: The Reiyuka.

- KARA, G. (2002). "Some Passages of the Uygur Antarābhava-Treatise Revisited", *Splitter aus der Gegend von Turfan, Festschrift für Peter Zieme (anlässlich seines 60. Geburtstags)*, Herausgegeben von M. ÖLMEZ; S.-C. RASCHMANN, İstanbul-Berlin: 93-101.
- KASAI, Y.; H. OGIHARA (2017). *Die altuigurischen Fragmente mit Brāhmī-Elementen*, unter Mitarbeit von H. OGIHARA, BT: 38. Turnhout (Belgien): Brepols Publishers.
- KAYA, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk, Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MİRSULTAN, A. (2010). *Die Alttürkische Xuanzang-Biographie X*, nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- MOERLOOSE, E. (1986). "Uigur ulatı", *Altorientalische Forschungen*, 13/1: 123-133.
- MONIER-WILLIAMS, S. M. (1899). *A Sanskrit-English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo-European Languages*, Oxford.
- NADELYAYEV, V. M. et al (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar'*, Institut Yazıkoznaniya, Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.
- NOBEL, J. (1958). *Suvarnaprabhāsottama-Sūtra*, das Goldglanz-Sūtra, ein Sankrittext des Mahāyāna-Buddhismus, I-Tsing's Chinesische Version und Ihre Tibetische Übersetzung, I-Tsing's Chinesische Version übersetzt, eingeleitet, erläutert und mit einem Photomechanischen Nachdruck des Chinesischen Textes versehen, Erster Band, Leiden: E. J. Brill.
- PULLEYBLANK, E. G. (1991). *A Lexicon of Reconstructed Pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese and Early Mandarin*, Vancouver: UBC Press.
- RADLOV, V. V.; S. E. MALOV (1913-1917). *Suvarnaprabhāsa (Sutra zolotogo bleska)*, tekst' uygurskoy redaktsii, izdali V. V. Radlov i S. E. Malov, I-IV, Bibliotheca Buddhica: XVII, St. Petersburg; XV+723. I-II: 1913, III-IV: 1914, V-VI: 1915, VII-VIII: 1917.
- RASCHMANN, S.-C. (2000). *Alttürkische Handschriften: Teil 5, Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras*, Teil 1: Vorworte und erstes bis Drittes Buch, Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Band XIII/13, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RASCHMANN, S.-C. (2002). *Alttürkische Handschriften: Teil 6, Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras*, Teil 2: Viertes und Fünftes Buch, Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Band XIII/14, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RASCHMANN, S.-C. (2005). *Alttürkische Handschriften: Teil 7, Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras*, Teil 3: Sechstes bis Zehntes Buch Kolophone, Kommentar und Verifizierungen Gesamtkonkordanzen, Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Band XIII/15, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RASCHMANN, S.-C. (2012). "Three New Fragments of the Altun Yaruk Sudur from Bezeklik", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 65/3: 271-284.
- RÖHRBORN, K. (1977-1998). *Uigurisches Wörterbuch*, Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien, Lieferung 1-6, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
- RÖHRBORN, K. (2010). *Uigurisches Wörterbuch*, Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung, I. Verben, Band 1: ab- - äzüglä-, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RÖHRBORN, K. (2015). *Uigurisches Wörterbuch*, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, II. Nomina-Pronomina-Partikeln, Teil 1: a-asvık, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- SEMET, A. (2005). *Lexikalische Untersuchungen zur uigurischen Xuanzang-Biographie*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- SOOTHILL, W. E. (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms with Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit-Pali Index*, London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- TEKİN, Ş. (1965). "Uygur Edebiyatının Meseleleri (Şekiller-Vezinler)", *Türk Kültürü Araştırmaları II*, 1-2: 26-67.

- TEKİN, Ş. (1993). *Uygurca Metinler I: Kuanşi İm Puser (Ses İşiten İlâh), Vap Hua Ki Atlıg Nom Çeçeki Sudur (Saddharmapundarika-sūtra)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TUGUŞEVA, L. Yu. (1988). "Rannesrednekovaya Uygurskaya Rukopisnaya Kinga", *Rukopisnaya Kinga v Kul'ture Narodov Vostoka (Öçerki)*, 2: 358-372.
- UÇAR, E. (2012). "Uygurca Birgerü Üzerine", *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları*, 24: 93-100.
- UÇAR, E. (2013a). "Altun Yaruk Sudur: X. Tegzinç, XXIX. Bölök [R-M 653/08-657/17]", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10/1: 25-51.
- UÇAR, E. (2013b). "On Taraftaki Bodhisattva'nın Buddha'ya Methiyesi: Altun Yaruk Sudur: X. Tegzinç, XXVII. Bölök [R-M 644/18-649/08]", *Dil Araştırmaları*, 12: 31-57.
- UÇAR, E. (2014). "Contributions to Uighur Lexicography II: Remarks on çog", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 67/2: 151-162.
- VOROB'YEVA-DESJATOVSKAJA, M. I. (1996). "New Manuscripts from the S. E. Malov Collections", *Turfan, Khotan und Dunhuang: Vorträge der Tagung 'Annemarie v. Gabain und die Turfanforschung'*, Veranstaltet von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften in Berlin (9.-12.12.1994), Herausgegeben von R. E. EMMERICK; et al, Berlin: 379-384.
- WALDSCHMIDT, E. (2003). *Sanskrit-Wörterbuch der buddhistischen Texte aus den Turfan-Funden und der kanonischen Literatur der Sarvāstivāda-Schule*, Band II: k-dh, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- WILKENS, J. (2001). *Die drei Körper des Buddha (trikāya)*, das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sūtras (Altun Yaruk Sudur) eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert, BT: 21, Turnhout (Belgien): Brepols Publishers.
- WILKENS, J. (2016). *Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien, Edition der altuigurischen Daśakarmapathāvadānamālā*, Teil I-II-III, BT: 37, Turnhout (Belgien): Brepols Publishers.
- YÜSÜP, İ.; A. QEYUM (2001). "Altun Yaruqniñ 8inçi Cildiniñ 16inçi Bölümi Üstide Tetqiqat", *Turpanşunasliq Tetqiqati*, 1: 15-37.
- ZIEME, P. (1985). *Buddhistische Stabreimdichtungen der Uiguren*, BT: 13, Berlin: Akademie Verlag.
- ZIEME, P. (1991). *Die Stabreimtexte der Uiguren von Turfan und Dunhuang: Studien zur alttürkischen Dichtung*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ZIEME, P. (2015). "Local Literatures: Uighur", *Brill's Encyclopedia of Buddhism*, Volume I: Literature and Languages, Ed. by J. A. SILK, Brill, Boston-Leiden: 871-882.

